

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få föreslå, att vid val om lördag av valmän för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret även måtte väljas tio stycken suppleanter för dessa valmän.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet jämte i ämnet väckta motioner; lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående utredning, huruvida gällande bestämmelse om förnyande av penninginteckningar skulle kunna upphävas; och

första tillfälliga utskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser rörande värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.

Upplästes ett så lydande protokoll:

År 1917 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr Sandblad, Erik, ombudsman i Hypoteksföreningen, Göteborg	med 33 röster
» Olsson, O. N., f. d. riksdagsman, Broberg, Brodalen,	» 33 »
» d'Orchimont, Fredrik, f. d. handlande, Floda,	» 33 »
» Lillieros, C. G., kassör, Göteborg	» 33 »

vid kontoret i Malmö

herr	<i>Wikborn, N.</i> , lantbrukare, Arrie, Månstorp,	med 33 röster
	» <i>Cavalli, Gustaf</i> , överstelöjtnant, Malmö,	» 33 »
	» <i>Johansson, P. A.</i> , kassör, Malmö	» 33 »
	» <i>Nilsson, Anders Johan</i> , lantbrukare, L:a Isie, Södra Åby,	» 33 »

vid kontoret i Falun

herr	<i>Ernfors, O. A.</i> , f. d. riksdagsman, Björka, Bred- grind,	med 33 röster
	» <i>Nordin, G.</i> , major, Falun,	» 33 »
	» <i>Jansson, J. P.</i> , f. d. riksdagsman, Saxhyttan, Nyhammar,	» 33 »
	» <i>Sandström, Carl</i> , kamrer, Orsa,	» 33 »

vid kontoret i Gävle

herr	<i>Ericson, J. G.</i> , telegrafkommissarie, Gävle,	med 33 röster
	» <i>Brodin, Carl</i> , grosshandlare, Gävle,	» 33 »
	» <i>Fogelberg, B.</i> , disponent, Gävle,	» 33 »
	» <i>Lindberg, Erik</i> , vice konsul, Hudiksvall,	» 33 »

vid kontoret i Halmstad

herr	<i>Bökman, E.</i> , rektor, Halmstad,	med 33 röster
	» <i>Ehrenborg, G.</i> , major, Halmstad,	» 33 »
	» <i>Gyllensvärd, A. G.</i> , f. d. riksdagsman, Fågel- sång, Voxtorp,	» 33 »
	» <i>Håkansson, C. A.</i> , f. d. lantbrukare, Weinge,	» 33 »

vid kontoret i Härnösand

herr	<i>Tham, K.</i> , rektor, Härnösand,	med 33 röster
	» <i>Carlsson, V.</i> , häradsskrivare, Härnösand,	» 33 »
	» <i>Hallin, E.</i> , kassör, Örnsköldsvik,	» 33 »
	» <i>Kallstenius, Gottfrid</i> , rektor, Härnösand,	» 33 »

vid kontoret i Jönköping

herr	<i>Johansson, Edvard</i> , Häradsköp, Skillingaryd,	med 33 röster
	» <i>Gislén, Knut</i> , landskamrerare, Jönköping,	» 33 »
	» <i>Johansson, C. R.</i> , folkskoleinspektör, Jönköping,	» 33 »
	» <i>Andersson, Johan</i> , lantbrukare, Flahult, Byarum,	» 33 »

vid kontoret i Kalmar

herr	<i>Schött, Helmer</i> , tullkontrollör, Kalmar,	med 33 röster
	» <i>Wickbom, J. A. O.</i> , rektor, Kalmar,	» 33 »
	» <i>Olsson, C. A.</i> , f. d. riksdagsman, Järnsida, Norra Tång,	» 33 »
	» <i>Magnusson, Hugo</i> , journalist, Kalmar,	» 33 »

vid kontoret i Karlskrona

herr	<i>Kruse, K. R. T.</i> , kapten, Karlskrona,	med 33 röster
›	<i>Karlsson, K.</i> , f. d. fortifikationskassör Karlskrona,	› 33 ›
›	<i>Nelson, K. M.</i> , landstingsman, Björkeryd,	› 33 ›
›	<i>Brorsson, N.</i> , kantor, Asarum,	› 33 ›

vid kontoret i Karlstad

herr	<i>Liljesköld, K. A.</i> , f. d. häradshövding, Arvika,	med 33 röster
›	<i>Falk, H. H. W.</i> , kapten, Karlstad,	› 33 ›
›	<i>Larson, L. W.</i> , lantbrukare, Labberud, Ölme,	› 33 ›
›	<i>Göthberg, A. H.</i> , f. d. riksdagsman, Munkfors,	› 33 ›

vid kontoret i Kristianstad

herr	<i>Persson, J.</i> , landstingsman, Korsaröd, Sösdala,	med 33 röster
›	<i>Måns-on, Nils</i> , kamrer, Östra Broby,	› 33 ›
›	<i>Witzell, C.</i> , f. d. riksdagsman, Örkelljunga,	› 33 ›
›	<i>Jönsson, B. J.</i> , handlande, Kristianstad,	› 33 ›

vid kontoret i Linköping

herr	<i>Burén, Iv.</i> , lantbrukare, Boxholm,	med 33 röster
›	<i>Edlund, Wilh.</i> , disponent, Mjölby,	› 33 ›
›	<i>Gustafson, J. A.</i> , lantbrukare, Katrineberg, Grebo,	› 33 ›
›	<i>Träff, Axel</i> , fabrikör, Mjölby,	› 33 ›

vid kontoret i Luleå

herr	<i>Bezell, Albert</i> , stadsfogde, Luleå,	med 33 röster
›	<i>Nordberg, Alb.</i> , kyrkoherde, Neder-Luleå,	› 33 ›
›	<i>Hansén, David</i> , handlande, Gammelstad,	› 33 ›
›	<i>Bäckström, Amandus</i> , kommissionär, Öjebyn,	› 33 ›

vid kontoret i Mariestad

herr	<i>Almin, R.</i> , lantbrukare, Lugnås,	med 33 röster
›	<i>Jonzon, P. G.</i> , landstingsman, Leksberg, Mariestad,	› 33 ›
›	<i>Bolin, J. Z.</i> , skollärare, Fyrunga,	› 33 ›
›	<i>Friberg, A. W.</i> , disponent, Skövde,	› 33 ›

vid kontoret i Norrköping

herr	<i>Wahlberg, Fredrik</i> , ingenjör, Norrköping,	med 33 röster
›	<i>Mossberg, Robert</i> , brandchef, Norrköping,	› 33 ›
›	<i>Hedenström, Daniel</i> , ingenjör, Ljusfors, Skärblacka,	› 33 ›
›	<i>Lagerbäck, E. A.</i> , kassör, Norrköping,	› 33 ›

vid kontoret i Nyköping

herr	<i>Sjöström, G.</i> , kyrkoherde, Tuna, Larslund,	med 33 röster
»	<i>Weinberg, B.</i> , f. d. godsägare, Nyköping,	» 33 »
»	<i>Winblad, Oskar</i> , förvaltare, Nyköping,	» 33 »
»	<i>Uhrberg, Ivar</i> , lantbrukare, St. Kungsladugården, Nyköping,	» 33 »

vid kontoret i Sundsvall

herr	<i>Horneij, Arvid</i> , tandläkare, Sundsvall,	med 33 röster
»	<i>Hellgren, J.</i> , bokhandlare, Sundsvall,	» 33 »
»	<i>Ekholm, R.</i> , f. d. riksdagsman, Sundsvall,	» 33 »
»	<i>Thor, C. G.</i> , förvaltare, Nedansjö,	» 33 »

vid kontoret i Umeå

herr	<i>Boström, N.</i> , f. d. riksdagsman, Bodbyn, Burträsk,	med 33 röster
»	<i>Collin, K. R.</i> , lektor, Umeå,	» 33 »
»	<i>Broman, J.</i> , kronolänsman, Teg, Umeå,	» 33 »
»	<i>Dahlén, A.</i> , postmästare, Nordmaling	» 31 »

vid kontoret i Uppsala

herr	<i>Bring, Sven Kasper</i> , f. d. rådman, Uppsala,	med 33 röster
»	<i>Wiklund, Gustaf</i> , t. f. akademibokhållare, Uppsala,	» 33 »
»	<i>Arnelius, G.</i> , organist, Öster-Lövsta,	» 33 »
»	<i>Höök, C.</i> , f. d. riksdagsman, Edeby, Rasbokil,	» 33 »

vid kontoret i Visby

herr	<i>Forssman, P. A.</i> , disponent, Roma Kloster,	med 33 röster
»	<i>Melin, Oskar</i> , f. d. landskamrerare, Visby,	» 33 »
»	<i>Larsson, K. L. J.</i> , riksdagsman, Bondarve,	» 33 »
»	<i>Svallingson, E.</i> , kronolänsman, Bönders gård, Klintehamn,	» 33 »

vid kontoret i Vänersborg

herr	<i>Björklund, E.</i> , jägmästare, Vänersborg,	med 33 röster
»	<i>Håkansson, V. R.</i> , kamrer, Vänersborg,	» 33 »
»	<i>Johansson, A.</i> , handlande, Ed,	» 33 »
»	<i>Johansson, Albert</i> , bruksbokhållare, Upphärad,	» 33 »

vid kontoret i Västerås

herr	<i>af Billbergh, Th.</i> , f. d. lektor, Västerås,	med 33 röster
»	<i>Rudberg, Hj.</i> , f. d. räntmästare, Västerås,	» 33 »
»	<i>Ugglå, Claes</i> , häradshövding, Västerås,	» 33 »
»	<i>Lindgren, Gustaf</i> , f. d. riksdagsman, Islingby,	» 33 »

vid kontoret i Växjö

herr <i>Bengtson-Gierup, Hans</i> , distriktslantmätare, Växjö	med 33 röster
» <i>Johansson, O. A.</i> , hospitalssyssloman, Växjö,	» 33 »
» <i>Andersson, C. A.</i> , landstingsman, Ivla, Boarp,	» 33 »
» <i>Eriksson, J.</i> , f. d. riksdagsman, Lindehult, Al- gutsboda,	» 33 »

vid kontoret i Örebro

herr <i>von Hofsten, H. R.</i> , major, Örebro,	med 33 röster
» <i>Montgomery-Cederhjelm, R.</i> , kammarherre, Seger- sjö, Lännäs,	» 33 »
» <i>Persson, O.</i> , nämndeman, Asker,	» 33 »
» <i>Windahl, Axel</i> , grosshandlare, Örebro,	» 33 »

vid kontoret i Östersund

herr <i>Mattsson, Anders</i> , lasarettssyssloman, Östersund,	med 33 röster
» <i>Björklund, Olof</i> , godsägare, Oviken,	» 33 »
» <i>Persson, Per</i> , landstingsman, Trången, Aspås,	» 33 »
» <i>Larsson, Olof</i> , handelsföreståndare, Trångsviken,	» 33 »

suppleanter:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Olbers, Hj.</i> , assuranstjänsteman, Göteborg,	med 27 röster
» <i>Larsson, L.</i> , f. d. landstingsman, Huveröd,	» 27 »
» <i>Pehrsson, Pehr</i> , kyrkoherde, Göteborg,	» 27 »
» <i>Lind, C. T.</i> , f. d. riksdagsman, Tanum,	» 27 »

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Wadensjö,	med 27 röster
» <i>Rosén, Anders</i> , lektor, Malmö,	» 27 »
» <i>Ljung, J.</i> , handlande, Hör,	» 27 »
» <i>von Porath, Wilhelm</i> , överstelöjtnant, Lund,	» 27 »

vid kontoret i Falun

herr <i>Nilsson, A.</i> , förvaltare, Falun,	med 27 röster
» <i>Bohm, H.</i> , kronofogde, Falun,	» 27 »
» <i>Holst, P.</i> , handlande, Malung,	» 27 »
» <i>Thorsell, B.</i> , direktör, Wassbo, Ornäs,	» 27 »

vid kontoret i Gävle

herr <i>Göransson, G. S.</i> , ingenjör, Gävle,	med 27 röster
» <i>Bengtsson, P.</i> , f. d. riksdagsman, Glösbo,	» 27 »
» <i>Bergsten, Knut</i> , tryckeriföreståndare, Gävle,	» 27 »
» <i>Sjögren, Arv.</i> , disponent, Forsbacka,	» 27 »

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Dahlberg, John</i> , handelsföreståndare, Halmstad,	med 27 röster
» <i>Länder, J. R.</i> , skollärare, Tvååker,	» 27 »
» <i>Frisell, G.</i> , fil. doktor, Kullagården, Varberg,	» 27 »
» <i>Hollender, Y.</i> , ingenjör, Halmstad,	» 27 »

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Högberg, J. O.</i> , landstingsman, Näs, Härnösand,	med 27 röster
» <i>Sandström, Nils</i> , direktör, Nyland,	» 27 »
» <i>Björklund, Henrik</i> , hemmansägare, Dvnäs,	» 27 »
» <i>Wiklund, N. E.</i> , landstingsman, Smöråker, Stigsjö,	» 27 »

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Ramfeldt, Harry</i> , kapten, Ramsjöholm,	med 27 röster
» <i>Wall, C.</i> , landstingsman, Hakarp,	» 27 »
» <i>Magnusson, August</i> , Svarvartorpet, Anderstorp,	» 27 »
» <i>Jonsson, Johan</i> , landstingsman, Norrahammar,	» 27 »

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Modéer, Seth</i> , handlande, Mönsterås,	med 27 röster
» <i>Svensson, J. O.</i> , kyrkoherde, Torsås,	» 27 »
» <i>Johansson, Adolf</i> , f. d. riksdagsman, Möllstorp, Färjestaden	» 27 »
» <i>Johansson, C. A.</i> , handelsföreståndare, Kalmar,	» 27 »

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Svensson, Färdinand</i> , landstingsman, Fridlev- stad, Björkeryd,	med 27 röster
» <i>Olsson, N. P.</i> , kamrer, Lörby, Mjällby,	» 27 »
» <i>Appelqvist, Casper</i> , handelsföreståndare, Ron- neby,	» 27 »
» <i>Bergström, G.</i> , godsägare, Bubbetorp, Torskors,	» 27 »

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Johansson, Emil</i> , kyrkovärd, N:a Borgvik,	med 27 röster
» <i>Huss, R.</i> , kapten, Karlstad,	» 27 »
» <i>Carlsson, L. J.</i> , f. d. riksdagsman, Frosterud, Rudskoga,	» 27 »
» <i>Mossberg, Gustaf</i> , handlande, Framnäs, Blom- skog	» 27 »

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Olsson, Otto J.</i> , Hammenhög,	med 27 röster
» <i>Hansson, Joël</i> , handlande, Osby,	» 27 »
» <i>Paulin, G.</i> , folkskollärare, Åhus,	» 27 »
» <i>Troedson, Troed</i> , f. d. riksdagsman, Bjärnum,	» 27 »

vid kontoret i Linköping

herr Löwendahl, O. A., folkskollärare, Linköping,	med 27 röster
» Danckwardt-Lillieström, Gösta, kassör, Linköping,	» 27 »
» Tolf, Ernst, kamrer, Linköping,	» 27 »
» Grewell, Axel, kapten, Linköping,	» 27 »

vid kontoret i Luleå

herr Östling, J. E., landstingsman, Gammelstad,	med 27 röster
» Sundberg, Ragnar, länsnotarie, Luleå,	» 27 »
» Ullman, U., kapten, Luleå,	» 27 »
» Lantz, E. P., landstingsman, Luleå,	» 27 »

vid kontoret i Mariestad

herr Holm, G., f. d. läroverksadjunkt, Skara,	med 27 röster
» Andersson, J. A., landstingsman, Wättilösa, Götened,	» 27 »
» Tham, A., överste, Jönköping,	» 27 »
» Sterner, E., redaktör, Mariestad,	» 27 »

vid kontoret i Norrköping

herr Andersson, Ernst, lantbrukare, Skålsund, Norrköping,	med 27 röster
» Cederstrand, Th., handlande, Norrköping	» 27 »
» v. Malmberg, Karl, kapten, Wii, Okna,	» 27 »
» Andersson, Gösta, lantbrukare, Kolstad, Norrköping,	» 27 »

vid kontoret i Nyköping

herr Tottie, K. F., lantbrukare, Lilla Kungsladugården, Nyköping,	med 27 röster
» von Sydow, C. O., kapten, Nyköping,	» 27 »
» Sandström, G., lantbruksingenjör, Nyköping,	» 27 »
» Fant, Gunnar, rådman, Nyköping,	» 27 »

vid kontoret i Sundsvall

herr Hellberg, Alfred, kyrkvård, Högom, Sundsvall,	med 27 röster
» Persson, Johan, handlande, Sundsvall,	» 27 »
» Nilsson, W. E., disponent, Karlsvik, Sundsvall,	» 27 »
» Waller, J. G., kassör, Sundsvall,	» 27 »

vid kontoret i Umeå

herr Grafström, Hj., överstelöjtnant, Umeå,	med 27 röster
» Lindgren, J. W., rektor, Umeå,	» 27 »
» Ålund, V. jägmästare, Umeå,	» 27 »
» Andersson, P., disponent, Norrfors, Brännland,	» 27 »

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Jönsson, A.</i> , arrendator, Bergby, Örbyhus,	med 27 röster
» <i>Lundeborg, Sigsten</i> , hospitalssyssloman, Uppsala,	» 27 »
» <i>Henschen, Carl</i> , akademikamrerare, Uppsala,	» 27 »
» <i>Engström, O. A.</i> , direktör, Uppsala,	» 27 »

vid kontoret i Visby

herr <i>Söderberg, J. N.</i> , stabsintendent, Visby,	med 27 röster
» <i>Hansén, J. Th.</i> , f. d. riksdagsman, Bonsarve, Vamlingbo,	» 27 »
» <i>Broander, N. J.</i> , f. d. riksdagsman, Visby,	» 27 »
» <i>Kruuse af Verchou, Henning</i> , major, Visby,	» 27 »

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Engqvist, A. F.</i> , kontorschef, Stigen, Färgelanda,	med 27 röster
» <i>Björkqvist, M.</i> , tidskrivare, Trollhättan,	» 27 »
» <i>Sahlberg, R. C. Th.</i> , kapten, Vänersborg,	» 27 »
» <i>Bergström, Arvid</i> , handlande, Vänersborg,	» 27 »

vid kontoret i Västerås

herr <i>Göthberg, K. G.</i> , direktör, Västerås,	med 27 röster
» <i>Holmin, Elis</i> , major, Västerås,	» 27 »
» <i>Zander, J. A.</i> , handelsföreståndare, Västerås,	» 27 »
» <i>Fröier, Isidor</i> , folkskollärare, Västerås,	» 27 »

vid kontoret i Växjö

herr <i>Ahl, Ernst</i> , landskamrerare, Växjö	med 27 röster
» <i>Johansson, S. A.</i> , landstingsman, Högahult, *Gåvetorp,	» 27 »
» <i>Norlin, Anders</i> , dövstumslärare, Växjö,	» 27 »
» <i>Hjertsson, P. M.</i> , landstingsman, Alvesta,	» 27 »

vid kontoret i Örebro

herr <i>Pauli, J. M.</i> , jägmästare, Kloten,	med 27 röster
» <i>Eriksson, Lars</i> , f. d. riksdagsman, Fällingsbro,	» 27 »
» <i>Ahlstrand, A. F.</i> , kassör, Örebro,	» 27 »
» <i>Zethelius, G.</i> , major, Örebro,	» 27 »

vid kontoret i Östersund

herr <i>Hemmingsson, Olof</i> , kommunalnämndsordförande, Hall-Marby,	med 27 röster
» <i>Fladvad, O. E.</i> , landstingsman, Odenslund, Östersund,	» 27 »
» <i>Olsson, Olof</i> , landstingsman, Fastgården, Oviken,	» 27 »
» <i>Olsson, N. O.</i> , lantbrukare, Täng,	» 27 »

sedan ordningen mellan dem av suppleanterna, som erhållit lika antal röster, blivt genom särskilda lottningar bestämd.

Oskar Nylander.
T. Zetterstrand.

Johan v. Bahr.
C. J. Öberg.

På framställning av herr talmannen beslöts, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att protokollsutdrag härom skulle avgå till bankoutskottet med anmodan till utskottet att om valen låta underrätta ej mindre de valda än även fullmäktige i riksbanken samt vederbörande avdelningskontors styrelser.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelandet av föreskrift angående beredning av vissa till avgörande å kommunalstämma förekommande ärenden.

Om föreskrift ang. beredning av vissa till avgörande å kommunalstämma förekommande ärenden.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 124, av herr *Persson* i Fritorp, i vilkens syfte åtskilliga andra ledamöter av nämnda kammare (herrar *Andersson* i Knäppinge, *Svensson* i Betingetorp, *Larsson* i Bondarve, *Gustafson* i Kasenberg, *Jönsson* i Boa, *Källman*, *Jönsson* i Fridhill, *Nilsson* i Tänga, *Henrikson*, *Linders*, *Lorentzon*, *Nilsson* i Bonarp, *Nilsson* i Antnäs och *Olsson* i Ramsta) instämt, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet av den 21 mars 1862, att ärende av ekonomisk innebörd bör, innan det å kommunalstämma till avgörande företages, vara av kommunalnämnd eller av särskilda därtill utsedda personer förberett.»

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, i vad mån det kunde anses behöfligt och lämpligt att i förordningen om kommunalstyrelse på landet av den 21 mars 1862 införa bestämmelser därom, att ärenden, som skulle företagas till avgörande å kommunalstämma, borde förut beredas av kommunalnämnden eller annan nämnd eller särskilt därtill utsedda personer, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *K. J. Ekman*, vilken likväl ej däri antytt sin mening.

Herr *Ekman*, *Karl Johan*: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, att motionären i sin hemställan yrkar utredning allenast, huruvida icke »ärende av ekonomisk innebörd, innan det å kommunalstämma till avgörande

Om föreskrift
ang. beredning
av vissa till
avgörande å
kommunal-
stämma före-
kommande
ärenden.

(Forts.)

företages, bör vara av kommunalnämnd eller av särskilda därtill utsedda personer förberett».

Motionären påpekar, att det i fråga om ärenden som skola företagas å kyrkostämma är föreskrivet, att de skola vara beredda av kyrkorådet eller annan delegation och att även i städerna ärendena undergå en sorgfällig prövning. Han säger emellertid, att han för sin del icke vågar ifrågasätta någonting annat än, att ärenden av ekonomisk natur som förekomma å kommunalstämma skola på detta sätt beredas. Utskottet har gått längre och säger, att motionären visserligen begränsat sitt yrkande till ärenden av ekonomisk innebörd men att utskottet icke är övertygat om, att en sådan »begränsning utan vidare bör fastslås». Utskottet uttalar, att det torde »finnas även andra ärenden än de ekonomiska som kunna tarva lika grundlig utredning, medan å andra sidan vissa ekonomiska ärenden kunna tänkas vara av den relativt oväsentliga art», att någon beredning av dem icke är behöblig. Det kan emellertid ifrågasättas, menar jag, huruvida utskottet verkligen äger på detta sätt gå utöver vad motionären yrkat. Utskottets hemställen rör alla ärenden, som kunna förekomma å kommunalstämma, samt innebär att det skall undersökas, vilka av dessa alla ärenden, som böra i förväg särskilt beredas.

Det är riktigt, såsom utskottet säger, att de kommunala författningarna stadga, att alla ärenden som förekomma å kyrkostämma, allmän rådstuga eller stadsfullmäktige skola beredas, men att det däremot icke finnes några motsvarande föreskrifter angående ärenden som förekomma å kommunalstämma. Av förarbetena till kommunallagarna kan icke inhämtas, varför denna skillnad gjorts, men den ligger i sakens natur. Först och främst vill jag påpeka ifråga om kyrkoärenden, att pastor och kyrkorådet intaga en relativt självständig ställning gent emot kyrkostämman. Kyrkorådet är i viss mån befogat att handla på egen hand och icke uteslutande såsom förberedande delegation. Samma är förhållandet med magistraten i stad. Den intager gentemot allmän rådstuga en i viss mån självständig ställning beträffande göromålen i stad. Det är tydligt, att, då dessa myndigheter åtnjuta en självständig ställning, man icke kan skjuta dem åt sidan i fråga om några förekommande ärenden. Det är för dem, för fullgörandet av deras själsvtändiga uppgifter, av nöden att vara å nivå med *alla* ärenden, som förekomma å stämman, enär de alla kunna i mer eller mindre mån beröra dem.

Vad däremot ärenden som förekomma å kommunalstämma beträffar var åtminstone på 1860-talet, då dessa författningar skrevos, förhållandet det, att å kommunalstämma just icke förekommo andra ärenden än sådana, som alla som voro röstberättigade å stämman hade personlig kännedom och erfarenhet om. Det behövdes således icke den större sakkunskap, som tydligen förutsattes såsom behöblig ifråga om kyrkoärenden eller ifråga om ärenden i stad med mera invecklad förvaltning.

Nu är det visserligen sant, att förhållandena sedan dess utvecklats sig. I de större kommunerna på landet hava förhållandena blivit

mera invecklade, och det kan därför vara mera behöfligt än på 1860-talet att åstadkomma beredning av ärendena. På 1860-talet voro därtill kommunerna å landet i det stora hela tämligen homogena. De utgjordes då huvudsakligen endast av den lantbrukande befolkningen. Men sedan dess hava kommunikationer och industri tagit ett uppsving som gjort, att kommunerna på landet på många ställen präglas av en intresse motsättning, som gör beredning av ärendena stundom mera behöflig. I kommunallagarna finnes emellertid intet hinder för en sådan beredning. Kommunalförfattningarna lägga intet hinder i vägen för att en sådan beredning verkställas av kommunalnämnden eller särskilda delegerade, utan att det behöver föreskrivas att det skall ske i alla förekommande fall. Utskottet konstaterar på sidan 3 i betänkandet, att viktigare ärenden redan nu icke företagas till avgörande å kommunalstämma utan att förut åtminstone i någon mån hava förberetts av kommunalnämnden eller annan myndighet inom kommunen.

Om föreskrift ang. beredning av vissa till avgörande å kommunalstämma förekommande ärenden.
(Forts.)

Skulle en mera obligatorisk förberedelse föreskrivas, är det att befara, att många svårigheter skulle uppstå. Utskottet påpekar åtskilliga sådana på sidan 4 i betänkandet. Utskottet säger: »om en dylik föreskrift utan möjlighet till undantag skulle införas för landskommunerna, synes det vara att befara, att den skulle på många håll i kännbar mån verka tyngande på det kommunala arbetet. I fråga om ärenden av enklare natur torde den sålunda icke alltid vara behöflig. I vidsträckta kommuner kan det dessutom stundom vara förenat med avsevärda svårigheter för de beredande korporationernas medlemmar att vid den tidpunkt som erfordras sammanträffa. Särskild uppmärksamhet kräver detta förhållande ifråga om sådana ärenden av brådskande natur, som — — — — kommunalstämman får avgöra utan att kallelse till stämman fullgjorts på eljest föreskriven tid.» Och »under alla omständigheter», säger utskottet, »är det naturligtvis på landsbygden vida svårare än i städerna att när som helst få en beredning till stånd». Ifråga om den kyrkliga kommunen är dessutom att märka den omständigheten att ordförandeskapet å stämman och ordförandeskapet hos den förberedande korporationen, kyrkorådet, utövas av samma person, vilket naturligtvis i hög grad underlättar beredningen av ärendena.

Då det således i närvarande stund icke finnes något hinder för att, om en särskild beredning är nödvändig, en sådan också kan komma till stånd, och det medför åtskilliga svårigheter att nu obligatoriskt för vissa ärenden föreskriva en sådan beredning, och då, så vitt jag vet, något särskilt behov av sådan beredning icke förefinnes, har jag icke kunnat biträda utskottets hemställan. Emellertid tillkommer det ju närmast lantmannarepresentanterna att här säga sitt ord, och jag skall därför, herr talman, för min del icke göra något yrkande.

Herr Lindblad, Ernst: Här är en fråga som jag tror att kammaren med största lugn kan avslå. Ty enligt mitt förmenande — och jag kan stödja mig på en trettioårig erfa-

*Om föreskrift
ang. beredning
av vissa till
avgörande å
kommunal-
stämma före-
kommande
ärenden.
(Forts.)*

renhet såsom kommunalstämмоordförande — har det icke i min hemtrakt en enda gång funnits behov av en bestämmelse sådan som här föreslås. Man har redan nu fakultativ rätt att till kommunalnämnden hänskjuta frågor för särskild behandling, innan de å kommunalstämman avgöras. När man har denna rättighet, vet jag icke, varför man med exempel tagna från städer med deras mera krävande ekonomiska förvaltning eller från den kyrkliga kommunen, där man understundom har invecklade spörsmål att dragas med, söker tillämpa detsamma på den kommunala förvaltningen å landsbygden, som i regel är av ganska enkel beskaffenhet. Såsom hatare av att tillskapa större svårigheter och tidsutdräkt vid ärendens behandling än behovet kräver och som kan vara lämpligt tror jag för min del, att vi kunna i lugn bibehålla de bestämmelser som finnas och som under så många år lyckligt fungerat. Jag vet icke någon anledning att ändra dem och ber därför att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Clason: Den motion, som här föreligger, är, såsom kammaren behagade finna, väckt av lantmannarepresentanter från olika politiska grupper och olika delar av landet, och den är sålunda icke, såsom den senaste talaren ville göra gällande, byggd på erfarenheter från städerna. När saken behandlades inom utskottet, visade det sig vidare, att flertalet närvarande representanter för lantmännen önskade, att åtgärder skulle vidtagas i motionens syfte. Det framgick av diskussionen inom utskottet, att man icke kunde finna något skäl, varför olikhet i nu ifrågavarande hänseende skulle råda mellan kommunalstämma på landsbygden och kyrkostämma. Det framgick också, att vid motionärerna önskade få till stånd, ifråga om viktiga ärenden på många håll redan tillämpades i praktiken. Att under sådana förhållanden ställa sig på ett avslagsyrkande, såsom nu den siste ärade talaren gjort, ansågo vi inom utskottet icke lämpligt. Men vi ansågo dock, att vi borde skriva så försiktigt, att under inga förhållanden eventuellt kommande bestämmelser skulle verka tyngande, och det tror jag att vi gjort. Vi hava framhållit, att under vissa förhållanden en förberedande beredning av ärendena icke kan anses nödvändig och att under andra förhållanden en sådan kan vara förenad med avsevärda svårigheter. Vi hava därför icke heller någonstädes föreslagit, att en obligatorisk föreskrift om beredning under alla förhållanden skall komma till stånd. Tvärtom hava vi, såsom herrarna finna av klämman, endast ifrågasatt utredning »i vad mån det kan anses behöfligt och lämpligt» att införa bestämmelser om denna sak. Då just från lantmannahåll en bestämd önskan framställts om åtgärder i sådan riktning, tror jag för min del icke, att det är någon risk att skriva så som utskottet föreslagit, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlén: Herr talman! Jag har icke kunnat bli övertygad om, att de skäl som anförts av konstitutionsutskottet ifråga

om denna reform ådagalägga behovet eller ens lämpligheten av den-^(Om föreskrift ang. beredning av visa till avgörande å kommunalstämma förekommade ärenden.)samma. Det förefaller, som om utskottets motivering lättare skulle kunnat föra utskottet till ett avslagsyrkande än till ett yrkande om bifall. Den förste ärade talaren framhöll också denna synpunkt, och jag kan icke underlåta att ytterligare understryka den. Utskottet framhåller nämligen, att den föreslagna anordningen skulle »verka tyngande på det kommunala arbetet», att den »ifråga om ärenden av enklare natur icke är behöfvlig», att den »i vidsträckt kommuner är förenad med avsevärda svårigheter» och att »svårigheter uppstå beträffande ärenden av brådskande natur» o. s. v. Detta synes mig vara synpunkter av så stor betydelse, att de bort tala ett kraftigare språk inom utskottet än de gjort. Med den erfarenhet jag har av det kommunala livet på landet, tror jag icke, att någon ting vinnes genom en beredningsorganisation, sådan som här ifrågasatts.

Jag hade emellertid väntat att i utskottets betänkande skulle sagts ett ord om en utväg att råda bot på olägenheter, som möjligen förefinnas, som synes mig hava legat nära till hands, nämligen möjligheten att på lämpligt sätt utsträcka kommunalfullmäktigeinstitutionen på landsbygden. Det kan väl ifrågasättas, om det icke vore det ändamålsenligaste att taga ett så radikalt steg som att göra denna institution obligatorisk. Måhända torde detta kunna anses vara att gå för långt, men jag är övertygad om, att, därest kommunalfullmäktigeinstitutionen finge större tillämpning på landet, de olägenheter, om vilka motionärerna tala, lätteligen skulle kunna undanröjas och behovet av särskild beredning genom delegerade bortfalla. I denna riktning har ju också riksdagen tidigare uttalat sig.

Jag skall icke tillåta mig att göra något yrkande, men då denna sak, såsom möjligt och sannolikt är, kommer under närmare utredning, har jag icke velat underlåta att framhålla denna synpunkt såsom en, vilken i främsta rummet är förtjänt att beaktas.

Greve Hamilton, Alexander: Då denna fråga först upptogs till behandling inom konstitutionsutskottet, hade jag den uppfattningen, att något behov av ändring icke förefanns. Men å andra sidan torde det ej kunna förklaras, varför ärenden, som förekomma å kyrkostämman, skola tarva mera förberedning än de, som förekomma på kommunalstämma. Jag tror att en ändring skulle åstadkomma mera reda i behandlingen av kommunala ärenden och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lindblad, Ernst, begärde votering, i anledning varav upp-

Om föreskrift sattes, justerades och anlogs en omröstningsproposition av följande
ang. beredning lydelse:

av vissa till
avgörande å
kommunal-
stämma före-
kommande
ärenden.

(Forts.)

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt ut-
låtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 33.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande
nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift
å arrendeavgiften för kronolägenheten Skarnholms kronoäng i Stock-
holms län, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ifrågasatt
upphävande av
pastors själv-
skrivnenhet
såsom ordfö-
rande å kyrko-
stämma.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anled-
ning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upp-
hävande av pastors självskrivnenhet såsom ordförande å kyrko-
stämma.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet
hänvisad motion, nr 24, hade herr *Widlund* hemställt, »att riksdagen
ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes
låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagändringar i
ändamål, att pastors självskrivnenhet såsom ordförande i kyrkostäm-
ma må upphöra».

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hem-
ställt, att riksdagen i anledning av herr *Widlunds* ifrågavarande
motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t
ville låta utreda, under vilka förhållanden och förutsättningar för-
samling kunde erhålla rätt att själv utse ordförande i kyrkostämman,
samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde
giva anledning.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

dels herrar *Clason, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Kunze*
och *Räf*, vilka likväl ei däri antytt sin mening;

dels herr *K. J. Ekman*, som anförde:

»Enär det yrkande, motionen innehåller, enligt min uppfattning
står i bestämd strid mot de grundsatser, på vilka vår kyrkoförfatt-

ning vilar, har jag icke kunnat biträda vare sig nämnda yrkande eller utskottets därav föranledda hemställan»;

dels och herr Stadener, som varit av skiljaktig mening med hänsyn till utskottets motivering.

Ang. ifrågasatt upphävande av pastors självskriftenhet såsom ordförande å kyrkostämman.
(Forts.)

Herr von Bahr: Herr greve och talman, mina herrar! Den nu föreliggande motionen om upphävande av pastors självskriftenhet såsom ordförande i kyrkostämman är för kammaren en gammal bekant motion. De skäl, som anförts för och emot densamma, äro, om jag undantager några, till vilka jag senare skall återkomma, för kammaren väl kända, och jag skall icke upptaga kammarens tid med att nu upprepa desamma. De återfinnas i 1870, 1899, 1904 och 1905 års lagutskotts avstyrkande utlåtanden, i konstitutionsutskottets tillstyrkande utlåtande av år 1912 samt riksdagens kamrars diskussionsprotokoll ävensom i nu föreliggande konstitutionsutskotts utlåtande, varvid dock är att märka, att utskottet denna gång icke tillstyrker motionen utan endast förordar en utredning.

För egen del vill jag gärna medgiva, att i den kommunala självstyrelsens princip ligger en naturlig rätt för kommunernas röstberättigade medlemmar att själva välja den ordförande, under vars ledning de skola överlägga och fatta sina beslut, detta dock endast under den bestämda förutsättningen att icke praktiska olägenheter tala emot en sådan åtgärd. Jag har, för att välja ett exempel, ansett mig kunna biträda 1914 års riksdagsskrivelse om utredning, under vilka förhållanden och förutsättningar möjlighet bör beredas för församling att erhålla rätt att själv välja ordförande i skolråd, varemot jag just av praktiska skäl motsatt mig det ofta återkommande yrkandet om upphävande av Kungl. Maj:ts rätt att utse ordförande i lands- ting. De skäl, som jag nu egentligen fäst mig vid för avslag å föreliggande motion, äro icke så mycket de, som anförts i den av herr K. J. Ekman avgivna reservationen, nämligen att motionen skulle stå i bestämd strid mot de grundsatser, på vilka vår kyrkoförfattning vilar. Jag har nämligen svårt att förstå, att denna rätt, pastors självskriftenhet, skulle utgöra något slags hörnsten för vår kyrkoförfattning. De skäl, jag ansett tala mot förslaget, äro fastmer de förhållanden, som påpekas i en av herr Stadener vid utskottets hemställan fogad reservation. Det är nya skäl, som mig veterligen icke förut varit i den offentliga diskussionen framdragna. Det är också skäl, som blivit framförda av en på området särskilt sakkunnig man. Han framhåller där som ett exempel, att i en sådan församling, där tjänstgörande pastorn icke äger rösträtt, skulle han enligt nuvarande lagstiftning icke ens ha yttranderätt på kyrkostämman. Det skulle under sådana förhållanden vara möjligt, att i en annex- och kapellförsamling, där prästen icke är bosatt, församlingen, även om den önskade få prästen till ordförande, icke skulle kunna få det. Reservanten anför vidare, hurusom nya bestämmelser måste utfärdas i fråga om ordförandeskap å pastoratsstämma, gemensam för två eller flera av pastoratets församlingar. Vidare hurusom den valde ordföranden på grund av sin förvaltning måste vara underkastad visitation av

Ang. ifrågasatt
upphävande av
pastors själv-
skrivnenhet
såsom ordfö-
rande å kyrko-
stämma.
(Forts.)

biskopen eller hans ställföreträdare, en visitation, som faller sig mycket naturligt, när ordföranden är kyrkoherde i församlingen, men icke ställer sig lika lämplig, om ordföranden är vald. Vidare framhåller han en del svårigheter i fråga om beredningen av de ärenden, som skola till avgörande förekomma å kyrkostämman, och även framhåller han såsom en alldeles given stor olägenhet, att, om val av kyrkostämmoordförande infördes, antalet funktionärer skulle mer än fördubblas, vilket ju är en stor olägenhet i fråga om alla de förberedande expeditionsgöromål, som stå i sammanhang med domkapitel, länsstyrelser m. fl. Även andra olägenheter anser reservanten föreligga för genomförande av nu föreslagna förändring.

Jag frågar då, om icke alla dessa skäl tala alldeles givet för bestämt avslag å föreliggande motion ävensom å utredningen, vilken utredning säkerligen skulle bli lika vidlyftig som tröstlös. Jag vill också konstatera, att reservanten visat sig ganska ljum i fråga om nu föreslagna ändring. Han har icke ansett sig böra förorda motionen eller utredningen, utan endast förklarat sig icke vilja motsätta sig en sådan utredning.

Det är huvudsakligen på dessa skäl och då ju församlingen redan nu äger rätt att själv välja sin kyrkoherde och därmed sin ordförande vid kyrkostämma, och då genom 1911 års lagstiftning införts möjlighet för kyrkostämma att i vissa fall utse vice ordförande eller ställföreträdare för ordföranden, som jag, herr talman, ber att få yrka avslag såväl å motionen som å utskottets tillstyrkande av utredningen.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom herrarna finna på sidan 9 i betänkandet, ha samtliga högermän från denna kammare inom utskottet ställt sig som reservanter mot utskottets förslag. Jag har för min del såsom skäl för mitt avslagsyrkande åberopat, att enligt min mening förslaget står i strid mot de grundsatser, på vilka vår kyrkoförfattning vilar. Till dessa grundsatser hör prästämbetets centrala ställning inom den kyrkliga organisationen. Man erinrar sig t. ex., att biskopen till följd av sin ämbetsställning är ordförande i stiftsstyrelsen. På samma sätt är kyrkoherden på grund av sin ämbetsställning ordförande i den lokala församlingsstyrelsens organ, nämligen kyrkorådet och kyrkostämman. Denna prästämbetets särskilda ställning har också fått sitt uttryck i kyrkostämmoförordningens första paragraf, som lyder: »Varje kyrkoförsamling, så i stad som på landet, äger att för vården av kyrkans och folkskolans samt därmed sammanhängande angelägenheter, i kyrkostämma *med kyrkoherden* sammanträda till överläggning och beslut, på sätt denna förordning stadgar».

Det heter, att församling »med kyrkoherden» må å kyrkostämma sammanträda. Församlingen och kyrkoherden ställas här i viss mån självständiga mot varandra. Detta är en följd av kyrkoherdens särskilda prästerliga kallelseuppgift. I utlåtandet på sidan 8 talas om, att kyrkoherden genom ordförandeskapet å stämman kan

se sig nödsakad att i större eller mindre mån åsidosätta sitt egentliga kall. Ett sådant uttalande vilar på en uppfattning, som ej hör hemma inom den evangelisk-luterska kyrkan. Det hör just till prästens kallelse att bära omsorg såväl om församlingens inre som yttre liv. Han bär i båda delarna ansvaret. Allt vad som i inre och yttre avseende berör församlingen, berör också honom som församlingens föreståndare, och att skjuta honom åt sidan i fråga om beredandet och ledningen av förhandlingarna på kyrkostämman skulle vara att på ett obehörigt sätt intränga i hans prästerliga kall och att avskära honom från möjligheten att helt och fullt förrätta sin prästerliga gärning, såsom vår kyrka fattar densamma. Man kan åberopa riksdagens skrivelse 1914 om rätt för församling att själv utse ordförande i skolråd. Men det är en helt annan sak. En sekularisering av skolärendena kan möjligen te sig som en nödvändighet till följd av tidens allmänna riktning, men en sekularisering av kyrkoärendena och de kyrkliga organen bör vara utesluten, så länge man erkänner tillvaron av statskyrkan såsom en officiell institution.

Genom den åtgärd, som nu är föreslagen, skulle de kyrkliga organen för församlingens yttre ekonomiska liv avskäras från sitt sammanhang med den kyrkliga organisationen och erhålla karaktären snarast av rent kommunala organ. Det har också inom utskottet från vänsterhåll påpekats, att med genomförandet av denna förändring skillnaden mellan kyrkostämman och kommunalstämman blir så gott som ingen, och att det därför endast är en tidsfråga, när den sekulariserade kyrkostämman kommer att uppgå i kommunalstämman. Herr Stadener har i sin reservation föreslagit överflyttning av skolärendena från kyrkostämman till kommunalstämman. Som bekant tillhöra skolärendena kyrkostämmans handläggning utom i vissa städer, där beslutanderätten överflyttats beträffande dessa ärenden till stadsfullmäktige. Om nu utskottets förslag skulle bifallas, och herr Stadener har ju biträtt det, skulle snart krav framställas, att icke allenast skolärendena i alla kommuner, utan samtliga kyrkoärenden skulle överflyttas till de kommunala organen. Detta är den tydliga konsekvensen av det steg man nu inbjuder oss att taga.

Från annat håll inom utskottet, nämligen från vissa högerrepresentanter, som biträtt utskottets hemställan, har man däremot sökt göra gällande att en skillnad likväl skulle komma att bestå mellan kommunalstämman och en sådan sekulariserad kyrkostämman, enär de olika stämmorna erhöle sin karaktär icke av de personer, som suttu som ordförande, utan av ärendenas egen art och beskaffenhet. Men det förhåller sig icke alldeles så. Skolärendena t. ex. tillhöra, som jag nämnt, i regel kyrkostämman, men kunna i vissa städer överflyttas till stadsfullmäktige. Dessa stadsfullmäktige handla dock icke, då de sysselsätta sig med skolärenden, såsom kyrkofullmäktige eller skolfullmäktige, utan de äro fortfarande stadsfullmäktige, d. v. s. kommunala organ, även om på samman-

Ang. ifrågasatt upphävande av pastors självskrivnenhet såsom ordförande å kyrkostämman.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt
upphävande av
pastors själv-
skrivnenhet
såsom ordfö-
rande å kyrko-
stämma.

(Forts.)

trädet icke förekommer något annat än skolärenden. I själva verket förhåller det sig så, att dessa beslutande korporationer få sin karaktär av sitt *sammanslagning* med den kyrkliga eller kommunala organisationen i övrigt. Men det är just detta sammanslagning mellan kyrkostämman och den kyrkliga organisationen i övrigt, som man avskär, om man vill upphäva pastors självskrivnenhet såsom ordförande å kyrkostämma, just därför att prästämbetet intager en så central ställning i vår kyrkoorganisation.

För övrigt kan man som skäl för avslag hänvisa till de skäl, lagutskottet vid föregående riksdagar anförde. Så t. ex. anförde lagutskottet 1905, att efter utskottets mening kunde »det icke bestridas att i anseende till de ärenden, som tillhöra kyrkostämman, kyrkoherden eller den hans ämbete förvaltar är den, vilken företrädesvis bör såsom ordförande i stämman leda förhandlingarna». Utskottet säger vidare: »Då pastors ifrågavarande befogenhet utövas under tjänstemannaansvar, torde häruti ligga en väsentlig garanti mot missbruk av denna befogenhet» — och tillika naturligtvis en garanti för en verkligt saklig behandling. »Även om en och annan prästman», fortsätter utskottet, »icke vore så lämplig att handhava ifrågavarande uppdrag, som önskligt kunde vara, vore detta icke av synnerligen stor betydelse i jämförelse med vikten därav, att principen av samverkan i den kyrkliga förvaltningen mellan kyrkostämman såsom representerande lekmännens deltagande i berörda förvaltning och pastoralvårdens innehavare bibehölles. Även om motionen icke avsåge att förhindra, att vederbörande prästman genom val sattes i tillfälle att utöva berörda befattning, kunde det dock befaras att, om självskrivnenheten upphävdes, pastor till följd av de honom åliggande betydande ämbetsgöromålen icke ofta skulle befinnas villig att underkasta sig den med ett sådant uppdrag förenade möda.»

Härtill komma de betydande praktiska svårigheter, om vilka den förste ärade talaren yttrade sig och vilka herr Stadener särskilt utvecklade i sin reservation, till vilken jag härutinnan ber få hänvisa. På sidan 11 talas om åtskilliga mycket betydande svårigheter — jag vill säga delvis öoverkomliga svårigheter — som skulle uppstå härav. Utom de olägenheter herr Stadener sålunda uppräknat, vill jag erinra om svårigheten med stämmoprotokoll, kyrkoböcker och skrivelser från domkapitlen, Konungens befallningshavande och andra myndigheter, i det dessa handlingar ständigt behövas på pastorsexpeditionerna, men likaledes ständigt behövas för den särskilt valde ordföranden, som skulle förbereda ärendena på stämman. Här ligger en möjlighet till konflikter eller andra olägenheter, som stundom kunna bli mycket betydande.

För övrigt har jag icke kunnat erfaras det ringaste behov av den ändring, som föreslagits. Man har sagt, att prästen kan vara gammal och av ett lynne, som gör, att han icke passar såsom ordförande m. m., men sådant är ju rena futtigheter. Jag tror verkligen icke, att dylikt kan vålla sådana svårigheter, att det skulle

vara nödvändigt att för den skull vidtaga en så genomgripande förändring, som här är ifrågasatt.

På dessa skäl yrkar jag alltså avslag å utskottets hemställan.

Herr Stadener: Herr greve och talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna av utskottets betänkande, har jag jämförelsevis utförligt framlagt min syn på detta ärende i en reservation. Det kunde därför tyckas överflödigt att ytterligare foga något härtill och detta dess mer, som de två anföranden, kammaren redan lyssnat till, på ett särdeles tjänstaktigt sätt för kammarens ledamöter refererat åtskilligt av innehållet i denna reservation. Den förste ärade talaren har därvid särskilt återgivit det han ansåg utgöra de praktiska svårigheterna vid en förändring med hänsyn till ordförandeskapet i kyrkostämman. Han har emellertid uppfattat reservationen i någon mån felaktigt. Då reservationen framhåller dessa svårigheter, framhållas de icke såsom oövervinneliga, utan såsom varande till just för att övervinnas. Den andre talaren, herr K. J. Ekman, har särskilt fäst sig vid den delen av reservationen, som innehåller vår kyrkas principiella ställning till denna fråga. Men han har likaledes i någon mån missuppfattat min framställning. Det föreföll nämligen, som han menade, att den luterska kyrkan ägde en kyrkoförfattning, som utgjorde en stel och orörlig rustning, vilken kyrkan en gång för alltid hade iklätt sig och fortfarande måste vara iklädd, även om den skulle hindra hennes rörelse under den tid, som nu är inne. Detta föranleder mig att tillfoga några ord till reservationen.

Jag har, som kammaren behagade finna, biträtt utskottets hemställan om utredning, under vilka förutsättningar och förhållanden församling må äga att själv utse ordförande i kyrkostämman. Denna hemställan har utskottet avfattat i så försiktiga, väl avvägda ordalag, att trots min insikt om det ömtåliga i denna fråga, jag dock velat instämma i denna hemställan. Det som varit anledning till min reservation, det som saknats i utskottets motivering, det är, om jag får lov att utöva en så stark kritik mot utskottet, grundligheten i övertänkandet av denna fråga. Man har enligt min mening behandlat den något ytligt, man har nöjt sig med en hänvisning till motionärens framställning och knappt gått därutöver. Denna fråga kan nämligen icke penetreras, om man enbart ställer sig på den kommunala självstyrelsens grund och frågar: hur ser från denna synpunkt sett ordförandeskapet i kyrkostämman ut? Är det rimligt, fortsätter man då gärna, att vi skola vara underkastade denna begränsning i våra kommunala fri- och rättigheter, som pastors självskrivnenhet som ordförande i kyrkostämman utgör? Man måste enligt min övertygelse se saken även ur den kyrkliga organisationssynpunkten. Visserligen har den luterska kyrkan, som jag redan antytt, icke bestämt sig för någon fast slutna organisationsform en gång för alla. Det har hon aldrig pretenderat på. Hon har icke velat giva någon slutgiltig lösning på det kyrkliga organisationsproblemet utan tvärt om iakttagit en vidsynt obunden-

*Ang. ifrågasatt
upphävande av
pastors själv-
skrivnenhet
såsom ordfö-
rande å kyrko-
stämma.*

(Forts.)

Ang. ifrågasatt
upphävande av
pastors själv-
skrivnenhet
såsom ordför-
ande å kyrko-
stämma.

(Forts.)

het till detta spörsmål och trott på historiens egen inneboende makt att kunna skapa för olika tider och olika folk de former, som bäst kunna tjäna det religiösa livet. Det har naturligtvis i vissa skeden av kyrkans liv varit en svaghet, men det har också varit en styrka mången gång, och framför allt har det för de nationer, som anslutit sig till den luterska kyrkans förkunnelse, varit en oskattbar förmån, ty de ha icke blivit klädda i någon främmande form, som man har påtryckt dessa nationer, utan de ha fått vara och förbliva sig själva. Men vad jag nu säger innebär naturligtvis icke, att denna luterska kyrka har saknat allt vad typ och karaktär heter i fråga om organisationen. Den har som varje samfund i historien utbildat en tradition och skapat sig en egenart, ett kynne. Det är detta, som man bör taga hänsyn till, när det gäller sådana kyrkliga organisationsfrågor, som även den nu föreliggande i sin mån är. Den luterska kyrkan är icke någonting vad som helst. den är icke bitar, som man samlar och löst limmar ihop, bitar, som hopföras, somliga från Wittenberg, andra från Amerika och andra från Rom, och sätter ihop, som det passar en, utan den luterska kyrkan äger en historiskt förvärvat tradition, vilken, även i fråga om organisationen, är någonting inifrån framvuxet, något som skall bevaras i utvecklingen.

Det synes mig möjligt, att konstitutionsutskottet icke riktigt satt sig in i eller observerat denna sida av saken. Enligt min tanke skadar det icke, att lagstiftaren har insikt i dessa ting och att riksdagen vid sina beslut tager hänsyn till det kyrkliga samfundets utbildade egenart. Detta är min uppfattning av det intresse, som från kyrkoorganisatorisk synpunkt tillkommer den föreliggande frågan, och jag tror nästan, att jag i det stycket kan räkna på instämmande från herr von Bahr, även om jag misstänker att jag måste försaka ett sådant instämmande från herr K. J. Ekmans sida.

När jag nu har tänkt, att man kunde verkställa den utredning, varom utskottet hemställt, så har min tankegång lupit i ungefär samma bana, som när riksdagen för ett eller annat år sedan hos Kungl. Maj:t anhöll om en utredning beträffande ordförandeskap i skolråd. Jag har nämligen tänkt, att om man än skulle komma till den slutsatsen, att pastor i regel bör vara ordförande i kyrkostämman, finns dock utan tvivel fall, då det är tjänligt både för församlingen och pastor själv, att det ordnas på annat sätt med ordförandeskapet både i skolråd och kyrkostämma. Det kan icke nekas, att fall förekomma, då det vore en tjänst mot kyrkan, om ordförandeskapet i kyrkostämman kunde lämnas i andra händer än pastors. Det synes mig, att den, som med eftertänksamhet läser vad utskottet föreslår i sitt slutyrkande, kommer till den uppfattningen, att utskottet önskar undersökning om vad som bör äga rum i dylika av mig nu antydda fall. Det bör ej heller för den, som är kyrkligt sinnad och intresserad, vara svårt att gå med på en sådan hemställan, ty till ju större klarhet man kommit i fråga om de grundsatser, efter vilka det kyrkliga samfundet lever sitt

liv, och ju mera medveten man blir härom, dess mera är man också villig att erkänna, att det finnes undantag, där man måste avvika från dessa grundsatser. Det finnes undantag, som man måste göra just för att bevara regeln vid fortsatt helg och verkan. Om man icke inrymmer detta, så riskerar man mycket mera än man någonsin tänker sig på förhand. Man riskerar till sist allsammans.

Ang. ifrågasatt upphävande av pastors självskrivnenhet såsom ordförande å kyrkostämman.
(Forts.)

Jag vill hemställa till kammaren om bifall till den mycket försiktiga hemställan, som konstitutionsutskottet har gjort. Jag gör det med en, försåvitt jag förstår, klar uppfattning av ärendets kyrkliga betydelse och med önskan, att traditionen skall bevaras på detta område, men också med den önskan, att vår lagstiftning skall ha en sådan elasticitet, som det levande livet kräver. Det är min övertygelse att genom åtgärder, som jag nu ifrågasatt, säkrast och längst åt det kyrkliga samfundet bevaras den organisation, som motsvarar dess egna grundsatser, och som förtjänar att högt värderas och bevaras.

Herr Olsson, Valerius: Herr talman! Utskottet har ånsett sig »böra påpeka, att sedan ärendet senast var föremål för riksdagens behandling, riksdagen uttalat sig i ett med föreliggande fråga mycket närbesläktat ämne, i det att den vid 1914 års förra riksdag avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av väckt motion angående utredning och förslag om rätt för församling att själv utse ordförande i skolråd».

Då jag vid 1914 års förra riksdag var med bland dem, som gävo sin röst åt detta skrivelseförslag, anser jag mig böra inlägga en gensaga mot utskottets försök att i den utgång frågan om pastors självskrivnenhet som ordförande i skolråd då fick, skapa ett stöd för nu föreliggande motion om upphävande av pastors självskrivnenhet som ordförande i kyrkostämman. Utskottet säger, att dessa frågor äro mycket nära besläktade. För min del kan jag icke alls finna att de äro mycket närbesläktade, knappast besläktade. Det synes mig, som om det stöd för motionen, som utskottet härutinnan sökt skaffa, vore endast skenbart. Ätminstone var det så, att jag, och som jag tror flera med mig, röstade för en skrivelse år 1914 bl. a. därför att vi ansågo, att pastor bör befrias från ovillkorlig skyldighet att åtaga sig uppdrag, som icke äro av egentlig kyrklig art. Ordförandeskapet i skolrådet är icke av denna art. Däremot är ordförandeskap i kyrkostämman ett sådant uppdrag, som också herr Stadener i sin reservation påvisat.

Men det kan medgivas, att mellan skrivelsen 1914 och nu föreliggande fråga finnes ett visst samband bestående däri, att skrivelsen år 1914 synes draga med sig som sin konsekvens ett krav på en undersökning, huruvida icke frågor rörande folkskoleväsendet böra undantagas från kyrkostämmas handläggning och överflyttas till kommunalstämma. Huruvida en sådan anordning står i överensstämmelse med motionärens önskningar och konstitutionsutskottets ställning till frågan om pastors självskrivnenhet som ordförande i

Ang. ifrågasatt
upphävande av
pastors själv-
skrivnenhet
såsom ordfö-
rande å kyrko-
stämma.
(Forts.)

kyrkostämman är mig visserligen obekant, om jag också å andra sidan vet, att en sådan anordning från många kyrkligt intresserade sida icke skulle möta något motstånd. Detta är för övrigt helt naturligt, då första steget i en sådan riktning redan tagits genom folkskoleväsendets överflyttande till stadsfullmäktige i vissa städer. De farhågor, som herr Ekman nyss uttalade i fråga om konsekvenserna av en sådan anordning, kan jag för min del icke hysa. Då detta emellertid är en fråga, som faller utanför nu föreliggande motions ram, har jag, hur mycket jag än tilltalats av vissa delar i herr Stadeners reservation, icke kunnat instämma i hans slutyrkande utan anhåller att få yrka avslag såväl å utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Herr Ekman, Karl Johan: Då jag nyss utvecklade min uppfattning av den föreliggande frågans principiella innebörd, så hänförde jag mig icke, såsom herr Stadener tycktes ha uppfattat det, i någon mån till herr Stadeners reservation. Det var i fråga om de praktiska svårigheterna, som jag åberopade vad herr Stadener uttalat i sin reservation. Men även herr Stadeners uttalanden beträffande den principiella sidan av saken tyckas mig leda till ett avslag på utskottets hemställan. Han säger nämligen, på sidan 10, att denna fråga berör kännbart ett icke oväsentligt led uti det nationella kyrkliga samfundets organisation. »Det är ingen tillfällighet», säger han, »att ordförandeskapet å kyrkostämman tillkommit församlingens pastor». Det råder ju visserligen, såsom han framhåller, »inom den luterska kyrkan ingen bundenhet till någon viss kyrkoförfattning; men till de grundsatser, vilka inom henne ända från hennes tidigaste historia vunnit burskap och hävd, måste helt säkert räknas uppfattningen, att kyrkoherde eller dennes prästerlige ersättare jämväl är församlingsföreståndare. Andra religiösa samfund hava tänkt annorlunda samt gjort församlingsföreståndarskapet ambulerande mellan präst och lekman eller undantagsvis till och med förbehållit det åt lekmännen». — Den sistnämnda anordningen torde närmast vila på en frireligiös uppfattning, som icke hör hemma hos oss. — »Men», säger vidare reservanten, »den luterska kyrkan, för vilken lekmännens befogenhet att rådgöra och besluta uti kyrkans angelägenheter utgör en klar och obestridd grundsats, har vid sidan härom ansett, att församlingsföreståndarskapet ingår uti den prästerliga kallelsens uppgift» — det sammanfaller ju med vad jag yttrade — »samt att den prästerliga utbildningen därför bör åsyfta jämväl utbildning till församlingsföreståndare». Det åligger församlingens pastor, säger han, »att vara ordförande i de institutioner, som handlägga församlingens angelägenheter. Om en rubbning av denna djupt grundade nationella och kyrkliga tradition befinnes nödvändig och nyttig, så måste den i varje fall företagas med stor varsamhet». Här erkänner således herr Stadener, att det är fråga om en väsentlig rubbning av en hos oss sedan länge rådande, djupt grundad nationell och kyrklig tradition; men det är just detta som är

det betänkliga, att vad som nu föreslås strider mot den upplättning, som är den gällande inom vår evangelisk-luterska kyrka.

Jag vidhåller således, herr talman, mitt yrkande.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Jag vet icke, att någonting förekommit, som kan giva kammaren anledning att frånträda den ståndpunkt, som kammaren tidigare intagit i denna fråga. De ansträngningar, som gång efter annan göras för att få bort pastor såsom självskriven ordförande i kyrkostämman, kunna endast vara ägnade att undergräva kyrkans ställning. Jag anser icke detta önskvärt, och därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som den i ärendet väckta motionen.

Ang. ifrågasatt upphävande av pastors självskrivethet såsom ordförande å kyrkostämman.

(Forts.)

Herr Hellberg: Som det redan förut har framhållits, har utskottet denna gång lagt sin hemställan så anspråkslöst och försiktigt, som gärna tänkas kan. Det har ansett en utredning i hela dess omfattning vara av behovet påkallad. Och det lär väl inte kunna förnekas, att på många håll förhållandena äro sådana, att det inte med något fog kan sägas vara bra som det är.

När den flera gånger av den föregående talaren berörda frågan om pastors självskrivethet som skolrådsordförande senast var före, fämhölls det av den motionär, som då tagit upp frågan, hur bland annat den ständiga prästbristen gjorde förhållandena i detta avseende på många håll i landet allt mer och mer otillfredsställande. Jag skall tillåta mig att erinra något om den redogörelse för denna tilltagande prästbrist som i motionen anfördes efter Fjellstedtska skolans styrelse. Det nämndes i denna redogörelse bland annat, att under det första årtiondet av detta århundrade hade för 650 präster, som under denna tid gått bort, det endast kommit 385 istället, alltså en minskning på bara detta årtionde av 265, och samtidigt hade de prästerliga tjänsternas antal ökats med över 100. Det heter där- efter i redogörelsen — jag skall tillåta mig att uppläsa ett par sater: »Det är ej underligt att, med denna stora manspillan inom prästerskapets leder, prästbristen blivit så tryckande, att en mängd församlingar måste sakna egen pastor, och att genom ålderdom eller sjuklighet mer eller mindre otjänstbara präster icke kunna erhålla ämbetsbiträden till att nöjaktigt bestrida de många maktpåliggande ämbetsgöromålen. Bristen på prästerliga krafter framträder tydligast, när det gäller att skaffa ämbetsbiträden åt de präster, som äro i behov av sådana. Vid början av år 1900 voro 125 unga präster biträden åt därav behövande präster, men 1910 utgjorde deras antal endast 30, ehuru 262 präster då voro över 70 år gamla.» Sedan erinras om att utsikterna till någon förbättring av dessa förhållanden inte äro synnerligen lysande, då också de teologie studerandenas antal vid universiteten är i ständigt nedgående. Det nämnes, för att taga bara en siffra, att på de 22 åren mellan 1890 och 1912 hade detta antal nedgått till mindre än hälften, från 536 till 251, ehuru

Ang. ifrågasatt upphävande av pastors självskriftenhet såsom ordförande å kyrkostämman. studentantalet under samma tid i det hela ökats med något sådant som 60 %, ifrån 2,161 till 3,534.

Jag har ansett det vara lämpligt att vid detta tillfälle påminna om dessa i sanning mycket talande siffror, därför att de synas mig ådagalägga, att det för närvarande måste vara ganska otillfredsställande ställt över huvud taget med tillgången på tjänstugligt prästerskap. Jag behöver bara i samband härmed erinra om den ständigt tilltagande mängden av dispenser, som beviljas, och som tillföra kyrkan en hel del rätt undermåligt material. Det ena förhållandet som det andra tyder på att det inte är tillfredsställande ställt på många håll, och det är väl då också givet, att den alldeles extra funktion, som prästerskapet har att uppfylla i egenskap av ordförande i kyrkostämmorna, måste på dessa samma håll bli på ett ganska otillfredsställande sätt uppfylld. Herr Stadener har gett utskottet en liten tillrättavisning för att det inte tillräckligt sett på kyrkans behov i detta fall. Det är nu kanske tämligen naturligt, att utskottet ser på saken mer ifrån lekmannasynpunkt. Och det torde med dessa av mig anförda siffror som bakgrund vara ett ganska modest påstående, om man säger, att de respektiva församlingarnas intressen av en kapabel ledning av ärendena vid kyrkostämmorna inte kunna vara vidare väl tillgodosedda, när man på många håll har att välja mellan en alldeles ny och oerfaren prästman, som kanske på några få månader är skickad att upprätthålla tjänsten i stället för en 70 år gammal, eller vid mångfaldiga tillfällen urgamla prästmän, som inte äro skickade att fullgöra sina åligganden.

Jag vill för övrigt icke fördölja, att jag sympatiserar i grunden med herr Stadeners uppfattning, att frågans utveckling kanske naturligare går på den linjen att den kommunala tvedelningen mellan kommunal- och kyrkostämman bör upphöra, men jag anser, att så allmänt och försiktigt, som utskottets formulering av begäran om utredning är lagd, det borde vara möjligt för Kungl. Maj:t — särskilt om, som naturligt är, vid utredningen också hänsyn tages till andra uttalade olika meningar, och därvid också till herr Stadeners reservation — att vid utredningen taga även denna fråga med under omprövning. Under sådana förhållanden synes det mig, att det inte borde vara mera riskabelt för kammaren att antaga denna utskottets hemställan än den hemställan, som för ett par år sedan vann kammarens bifall, när det var fråga om utredning angående kyrkoherdes självskriftenhet som skolrådsordförande.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bellinder: Herr talman, mina herrar! Här har förut talats om praktiska svårigheter, som skulle uppstå i fall man skulle borttaga pastors självskriftenhet som ordförande i kyrkostämman. Det finns nog flera sådana praktiska svårigheter än som påpekats. Jag vill bl. a. påpeka den, att det på många håll, särskilt på landsbygden, skulle bli nästan omöjligt att få en lämplig man som ordförande i kyrkostämman, i fall pastor icke är självskriven. Han

torde väl icke heller kunna tvingas att taga emot ett val, om han icke är själskriven.

Därtill kommer, såsom herr Stadener också påpekar i sin reservation, att om det inom ett pastorat gemensamma ordförandeskapet genom valfriheten uppdelas efter antalet församlingar i pastoratet, så skulle antalet av kyrkostämмоordförande bli kanske fördubblat eller mångdubblat, och det skulle i hög grad återverka på det expeditionella arbetet i centrala verk, länsstyrelserna, domkapitlen m. fl. Är pastor icke själskriven, vet jag icke, hur man skall ställa sig, för att kunna välja honom till ordförande i en annexförsamling, där han icke har kommunal eller kyrklig rösträtt. Jag tror således att det, utom de stora betänkligheter, som ha påpekats både av herr Ekman och herr Stadener ur kyrkoförfattningssynpunkt, finnes så många praktiska svårigheter, att det vore oklokt att bifalla utskottets hemställan.

Jag står visserligen icke antecknad som reservant vid detta utskottsutlåtande, emedan jag blott var närvarande vid den förberedande behandlingen, då jag deltog i yrkandet på avslag, men icke då frågan definitivt avgjordes. Men jag har samma uppfattning som förut då jag låtit anteckna mig som reservant mot utskottets beslut i denna fråga och ber, herr talman, att få yrka avslag på såväl motionärens som på utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande vore yrkat, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå såväl vad utskottet hemställt som den i ämnet väckta motionen. Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på avslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Hellberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår såväl vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 48.

Ang. ifrågasatt
upphävande av
pastors själs-
skriftenhet
såsom ordfö-
rande å kyrko-
stämma.

(Forts.)

*Ifrågasatt in-
förande av
lika represen-
tationsrätt för
land och stad
vid val till
landsting.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande av lika representationsrätt för land och stad vid val till landsting.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 129, hade herr *Johansson* i Brånalt hemställt, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om sådan ändring i nu gällande landstingsförordning, att land och stad erhålla lika representationsrätt vid val till landstingen samt för nästa års riksdag framlägga förslag härför».

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen med anledning av herr *Johanssons* i Brånalt motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt sådan förändring i kungl. förordningen om landsting kunde vidtagas, att den olikhet, som nu förefunnes mellan landsbygd och städer i avseende å valkrets- och representationsbestämmelser för val av landstingsmän, utjämnades, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Bellinder, von Geijer, von Bahr, greve Alexander Hamilton, Flensburg* och *Beckman*, vilka anført, bland annat, att de på angivna grunder hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagen åtgärd föranleda.

Herr *von Geijer*: Herr greve och talman! Lika litet som det ärende, vi nyss behandlade, är detta en nyhet. Under loppet av fyra år å rad har frågan fyra gånger bragts under riksdagens prövning, låt vara att av dessa fyra gånger motionären en gång varit en annan. Syftet har emellertid varit detsamma, och motionärerna ha hänvisat till varandras motiveringar. Ärendet har därför med nödvändighet blivit så grundligt och så nyligen behandlat och uttömt, att strängt taget ingenting är därtill att tillägga. Då ärendet i föl behandlades i andra kammaren anmälde sig också summa två talare, av vilka en yrkade bifall utan motivering, den andra avslag, likaledes utan att tillägga någonting. Visserligen angavs då, att det var i riksdagens elfte timme, men jag förmenar, att det icke var denna omständighet allenast utan även de av mig angivna skäl, nämligen att härtill ingenting var att tillägga som gjorde, att ärendet där fick denna ytterst summariska behandling. Skälen för återfinnas hos fjolårets konstitutionsutskott, som tillstyrkte en skrivelse i motionens riktning; skälen för avslag i den reservation, som då bifogades. Under det år, som har förlupit sedan dess, torde näppeligen någon enda omständighet kunna påvisas, på grund varav riksdagen skulle intaga en ändrad ställning till frågan. Också har konstitutionsutskottet ordagrant åberopat vad 1916 års

konstitutionsutskott anförde, liksom vi reservanter ordagrant ha åberopat 1916 års reservation. Handlingarna utvisa detta. Herrarna ha varit i tillfälle att taga del av dessa.

Jag vill därför, herr talman, då jag sannerligen anser ingenting vara att nu tillägga, under hänvisande till den reservation, som är avgiven av herr Bellinder m. fl. yrka bifall till denna reservation och avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Ufragasatt införande av lika representationsrätt för land och stad vid val till landsting.

(Forts.)

Herr Hellberg: Herr talman! Detta är nog en fråga, som man kan taga med ett visst lugn, därför att den med nödvändighet så att säga växer fram till en lösning, som till sist kommer att bli oundkomlig.

Det har i den reservation, som är fogad till utskottsbetänkandet, visats på en del grunder, som varit bestämmande för åtskillnader i valavseende mellan stad och land, då det gäller landstingsval. Men det är alldeles uppenbart, att själva grunden till denna åtskillnad ligger i de förhållanden, som rådde på den tid, då den fastställdes. Vi få icke glömma, att man då ännu befann sig i ståndrepresentationens tid, då det föll sig alldeles naturligt, att städer och landsbygd skulle vara skilda i representativt avseende. Den olikhet, som då rådde mellan stad och landsbygd var också en helt annan än nu. Först och främst därutinnan, att stadsbefolkningen då proportionellt var så ofantligt mycket mindre än vad den för närvarande är. I en tablå, som är bifogad 1914 års konstitutionsutskotts betänkande, visas, att folkmängden i de städer, som deltaga i landsting år 1855 — det var siffrorna från det året, som lades till grund för beslutet år 1862 — utgjorde endast 8 1/2 procent, under det att 1914 samma stadsbefolkning utgjorde nära 18 procent. Det är således i detta avseende en synnerligen stor förändring, som har ägt rum, och vi veta, att denna förändring fortgår dagligen oavbrutet. Men det var också en annan skillnad mellan land och stad på den tiden. Först och främst — och det sammanhänger ju med den tillväxt i stadsbefolkningen som jag förut har påpekat — dragas allt större och större delar av landsbygden in till städerna genom inkorporering — sådan inkorporering försiggår ju som bekant oupphörligt. Vidare flyttar naturligtvis en hel del folk in till städerna. Men så försiggår en annan förändring, den som jag tror på vetenskapligt språk brukar kallas landsbygdens urbanisering — ett egendomligt uttryck, som dock icke får tydas så, att mer urbanitet uppstår på landsbygden genom att den mer och mer får en stadsliknande karaktär. Denna »urbanisering» fortgår ideligen, i det att stora industrisamhällen och stationssamhällen uppväxa, som i själva verket få en stadsartad karaktär. Så tillkommer slutligen som fullbordan på denna utvecklingsprocess, att det ena efter det andra av dessa större stations- eller industrisamhällen övergår till verkliga städer, och den övergången går i växande tempo — det torde väl numera vara två å tre sådana samhällen per år, som förvandlas till städer, det är svårt att hålla reda på om ett samhälle är station eller

*Ifrågasatt in-
förande av
lika represen-
tationsrätt för
land och stad
vid val till
landsting.*

(Forts.)

stad. Det är då givet, att genom denna utveckling blir olikheten mellan stad och land allt mindre och mindre, och det ställer sig därför allt onaturligare och onaturliga för den kritiska betraktaren att de skola vara åtskilda i valavseende.

Det bör också erinras, att denna särdelning mellan stad och land vid landstingsval på sina håll kan medföra verkliga olägenheter. För att taga ett exempel från mitt eget län, så äro där till en valkrets sammanförda en stad i länets nordöstligaste del och en i dess sydvästliga, med påföljd naturligtvis, att de bägge delarna av valkretsen icke alls känna till varandra. Där kan förekomma sådana komiska företeelser, som det jag en gång har fått iakttaga, att valmännen ifrån en av dessa kretsdelar skriva till en person på helt annan ort — det var inom parentes sagt till mig — och fråga om de kunde få några upplysningar om de kandidater, som äro uppställda i den andra staden. Detta visar, att det är ett ganska oegentligt förhållande, som nu består.

I själva verket synes det mig vara ganska uppenbart, att vi i detta avseende i fråga om landstingsvalen måste komma till samma resultat, som vi kommit till i fråga om valen till andra kammaren. Som helt naturligt var, ordnades också dessa val vid 1865 års representationsförändring så, att det blev en uppdelning mellan land och stad, och herrarna minnas nog, att det fanns en del stadsvalkretsar på den tiden, som voro ganska konstbesynnerliga. Man förde ihop småstäder till och med från olika län till samma krets för att välja gemensamt. Detta avskaffades ju vad andrakammarvalen beträffar genom den stora rösträttsreformen 1909, men egendomligt nog lät man det stå kvar ifråga om landstingsvalen. Jag tror, att utvecklingen med nödvändighet kommer att leda till samma förändring även ifråga om dessa, så att skillnaden mellan land och stad måste utjämnas. Man minns också ifråga om riksdagsmannavalen, att det blev en hel fråga av den omständigheten, att representanterna från städerna tillväxte i antal, medan representantantalet från landsbygden stod stilla. Det framkallade beslut om fixering av stadsrepresentanternas antal tills man gick till den slutliga resoluta utjämningsåtgärden. Samma företeelse kommer naturligtvis att inträffa i fråga om landstingsvalen också. Genom städernas fortgående tillväxt kommer tid efter annan in i landstingen ytterligare en ny stadsrepresentant, under det någon ökning på landsbygdens sida icke förekommer. I samma mån som stadsbefolkningen ökas — och den ökas som bekant mycket snabbt, — blir det därför mer och mer nödvändigt att stryka skillnaden i representation mellan stad och land och över huvud taget denna särdelning i olika stads- och landsvalkretsar. Som bekant togs ju ett steg i den riktningen 1909, men jag tror, att tiden är mycket snart inne att taga steget fullt ut.

Nu har det ju i reservationen framhållits, att det icke skulle råda några allmänna önsknings i detta avseende. Jag tror, att dessa motioner, vilka som den föregående talaren har påpekat ha kommit ganska tätt och från olika håll, tyda på att denna önskan

finnes. Och den kommer säkerligen också att tillväxa, helt naturligt, därför att den har sådana faktiska förhållanden bakom sig.

I reservationen erinras också om att frågan har en politisk betydelse, och det kan naturligtvis icke förnekas, att den har. Men det torde väl icke vara någon av medlemmarna i denna kammare som kan säga, *vilken* politisk effekt det skulle ha, om en utjämning skulle komma till stånd, och därför synes mig detta närmast tala för en utredning. En sådan tror jag är nu mogen att företagas. Sådana utredningar bruka icke gå så i brådrasket, de ta sin tid, och om herrarna inte nu vilja besluta sådan, få vi nog nöjet att sysselsätta er med motioner i denna fråga år efter år, tills ni gå med på yrkandet, och då tycker jag det icke kan vara någon uträkning med att år efter år bara säga nej. Om så är att utredningen icke visar tillfredsställande resultat äro herrarna naturligtvis i alla fall oförhindrade att säga nej, och då blir det ytterligare uppskov. På längden kan i alla fall en lösning av frågan inte undgås. Jag är säker på att särskilt de många landsbygdsrepresentanterna i denna kammare inse, att icke landsbygden för all framtid i representationsavseende kan intaga en annan ställning än städerna.

På grund av vad jag nu anfört, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ifrågasatt införande av lika representationsrätt för land och stad vid val till landsting.
(Forts.)

Herr Bellinder: Herr vice talman, mina herrar! Den föregående talaren, fastän själv stadsrepresentant, har gjort sig till tolk för landsbygdens intressen i denna fråga, och det kan ju vara glädjande, att så är förhållandet. Men jag antager, att ehuru han nämnde, att han icke kan inse, vilken politisk betydelse frågans lösning kunde få, han ändå har en aning om att, ifall den löses i av honom önskad riktning, det skulle lända hans parti till förmån, och jag vill annars icke tro, att han vill träda stadsintresset för nära till förmån för landsbygdens intressen.

Han har också sagt, att denna fråga måste tränga sig fram, och det kan ju hända. Det är tydligt, att den skillnad, som nu finnes i representationsrätt mellan stad och landsbygd, har betingats av att städerna hade så liten befolkningsnumerär i jämförelse med landsbygden och att deras intressen därför måste särskilt skyddas. Det är vidare klart, att i samma mån städernas invånare ökas och landsbygdens minskas, gör sig behovet av en utjämning mer gällande. Men den tid torde ännu vara avlägsen, då landsbygden behöver frukta att på grund av städernas övervägande folk mängd bliva i landstingen överröstad. Därför anser jag, att även om en utjämning kommer att tränga sig fram förr eller senare, tiden därför icke är inne nu, och därför har jag, herr vice talman, samma åsikt som förra gången frågan var före, nämligen att det icke är nödvändigt, att vi nu inlåta oss på densamma.

I motsats till den föregående talaren kan jag säga, att jag icke på landet märkt något större behov av en utjämning i detta fall. Detta behov tyckes mera göra sig gällande här i riksdagen än ute på landsbygden, och som man vet, är ju förhållandet mellan

Ifrågasatt in-
förande av
lika represen-
tationsrätt för
land och stad
vid val till
landsting.
(Forts.)

stadsrepresentanterna och landsrepresentanterna i landstingen ganska gott. Några slitningar därvidlag på grund av förmenta företräden å ena sidan gent emot den andra ha, så vitt jag vet, icke förekommit. Något mera allmänt behov eller någon större önskan att få ändring i här ifrågavarande förhållanden förefinnes sålunda icke. Därför anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till min med fleras reservation och avslag å utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Med anledning av den föregående talarens insinuation i början av hans anförande ber jag att få säga ett par ord.

Jag har alltid tyckt, att det är en mycket ömklig ståndpunkt, när en representant i sin ställning till ett större spörsmål bestämmes av den omständigheten, om han bor i stad eller på landet. För mig har det aldrig varit bestämmande, och — för att säga något rent personligt — anser jag mig tillhöra landsbygden lika mycket som städerna, fast jag händelsevis bor *utanför* en stad.

I fråga om det som väl egentligen var själva cloun i insinuationen, att jag skulle ha talat av politiska motiv, är det min uppriktiga mening, att jag inte ser mig i stånd att säga, hur effekten i politiskt avseende skulle bli av en sådan förändring som den påyrkade. Man får nämligen komma ihåg, att förändringen visst inte behöver bliva sådan, som har föreslagits i de där motionerna, som varit väckta tidigare, att det skulle vara precis medeltalet av inneväntalen 3,000 och 5,000, eller 4,000 som skulle fastställas för valkretsarnas representation, det kan tänkas på annat sätt och kan lika väl medföra en inskränkning som en utvidgning av antalet representanter. Vad effekten skulle bli i partipolitiskt avseende, tror jag mig som sagt verkligen inte om att kunna säga. Jag har inte vetat om att högern egentligen har haft starkare ställning i städerna än på landsbygden, men om det nu till äventyrs är så för närvarande, vilket jag inte vet, så undrar jag, då städerna nu oupphörligt rekryteras med nya industrisamhällen, där socialismen har övertaget, om glädjen skall bli så långvarig. Jag har alltid tänkt mig, att högern har lika stark ställning på landsbygden som i städerna, och jag undrar, om inte en undersökning skulle visa, att så är förhållandet. Och alldeles säkert är det inte något slags spegelfäkteri från min sida, då jag förklarar, att jag inte vet, hurudan den politiska effekten skulle bli av den påyrkade likställigheten.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, i enlighet med de yrkanden, som under överläggningen framstälts, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Bellinder m. fl. vid utlåtandet avgivna

reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hellberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 och antager det förslag, som innefattas i den av herr *Bellinder* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, röstar

Ifrågasatt införande av lika representationsrätt för land och stad vid val till landsting.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 42.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående progressiv beskattning av innehav eller nyttjande av större bostadsvåningar.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Utskottet hade i förevarande utlåtande yttrat, bland annat:

»Utskottet har icke kunnat undgå att uppmärksamma, huru som justitieombudsmannen i några fall, där hans ingripande påkallats i anledning av domstols utslag, visserligen funnit någon åtgärd från hans sida icke böra vidtagas, men dock underkastat samma utslag en ogillande kritik eller meddelat, att han för sin del vore av annan mening än den, som i utslaget kommit till uttryck. Den justitieombudsmannen enligt instruktionen tillkommande allmänna tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad av domare, ämbets- och tjänstemän samt hans förpliktelse att mot dem ingripa, då han finner någon olaglighet vara begången eller underlåtenhet att behörigen fullgöra ämbetsplikter föreligga, lär icke kunna givas den innebörd, att justitieombudsmannen, när han vid undersökning av ett utslag icke finner fel, som föranleder hans in-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

gripande, äger därutöver inlåta sig i prövning, huruvida det i utslaget behandlade rättsfallet blivit enligt hans mening rätteligen bedömt eller icke, och i senare händelsen angiva, vad enligt hans mening utslaget rätteligen bort innehålla. Härigenom tillskapas utan nödtvång en olöslig konflikt mellan justitieombudsmannens och vederbörande domstols auktoritet, som icke kan undgå att verka nedbrytande på förtroendet till rättsskipningen, i all synnerhet då, såsom i ovan åsyftade fall är händelsen, justitieombudsmannens uttalande riktar sig mot utslag meddelade av hovrätter eller av högsta domstolen. Med hänsyn till nu berörda saks såväl principiella betydelse som stora praktiska vikt har utskottet funnit nödigt fästa uppmärksamheten å densamma.»

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer av, utom andra, dels herr *Alexanderson*, som förklarar, att han ansett sig icke böra deltaga i den av utskottet framställda, ovan återgivna anmärkningen;

dels herr *Lindhagen*, som på åberopade grunder hemställt, att riksdagen ville i anledning av justitieombudsmannens ämbetsberättelse göra det uttalandet, att i det s. k. förråderimålet åtal bort av ombudsmannen anställas för de domfällanden, enligt vilka de tilltalade ansetts skyldiga till ansvar för förråderibrott;

dels ock herrar *Klefbeck*, *Lindqvist* i Stockholm och *Persson* i Norrköping, vilka instämt såväl med herr *Alexanderson* som ock i huvudsak med herr *Lindhagen* i fråga om hans yttrande beträffande förråderimålet.

Herr *Klefbeck*: Herr talman! Då jag i detta ärende står antecknad såsom reservant, har jag ansett mig pliktig att göra reda för skälen till att jag så antecknat mig.

Enligt instruktionen för justitieombudsmannen åligger det honom att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad av domare, ämbets- och tjänstemän, samt om de i sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, dem vid vederbörande domstol i laga ordning därför tilltala eller låta tilltala.

Av denna instruktion för justitieombudsmannens ämbetsförvaltning framgår ju, att denna är av en alldeles utomordentligt stor betydelse, liksom densamma är av synnerligen grannliga art. I det sammanhanget vill jag påminna om vad 1859 års lagutskott skrev, när denna institution firade femtioårsminnet av sin tillvaro. Utskottet skrev då: »Justitieombudsmansämbetet blev årsbarn med den återinförda lagbundna friheten och skapades såsom ett av denna frihets säkraste värn. Varnat av erfarenheten från förflutna tider och övertygat, att all frihets yttersta grundval är lagen, kunde fäderneslandet icke undgå att söka säkra garantier för beståndet av det nydanade samhällsskicket. En av dessa garantier blev tillsättandet av en justitieombudsman. Denna institution är således ett av ut-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

trycken för den omsorg om lagarnas helgd, den ömtalighet för maktmissbruk, som är ett egendomligt karaktärsdrag hos det svenska folket. Den är ett nationens levande valspråk, som innebär, även det, att land skall med lag byggas. Djup är därför betydelsen av detta ämbete, högt det kall att vara ett fritt folks ombud vid varnandet av dess heligaste rättigheter.» Vidare säger samma utskott: »Instruktionens och grundlagarnas andemening synes vara däruti klar, att föremålen för justitieombudsmannens åklagaremakts huvudsakligen endast äro sådana fel, som hota att rubba själva grundvalarna för samhällets moraliska liv eller störande ingripa i det allmänna rättstillståndet.»

Då jag för min ringa del alldeles obetingat ansluter mig till detta lagutskottets uttalande, så följer därav, att jag icke kunnat instämma i ett par av de erinringar, som årets lagutskott gjort mot justitieombudsmannens ämbetsverksamhet. Jag menar, fränsett det berättigade eller oberättigade i erinringarna själva, att desamma beröra så pass obetydliga spörsmål, att riksdagen icke gärna bör stryka under desamma. Ty justitieombudsmannen såsom en riksdagens förtroendeman bör, synes det mig, hava ett alldeles särskilt starkt stöd hos riksdagen för att kunna med framgång utöva sitt grundliga värv. Och jag håller före, att icke minst i våra dagar är ett sådant stöd av nöden, ty han har ju till uppgift, såsom antytts, att hålla räfst med den väldiga ämbetsmannamakt, som i våra dagar gör sig mera gällande än kanske på långliga tider. Ett belysande exempel i det stycket är ju ett av de ärenden, som vi förhade förra lördagen, varvid det framgick av ett bankoutskottsutlåtande, att en hel massa ämbetsverk, jag tror 40 eller 50 stycken, helt enkelt hade uraktlåtit att taga minsta hänsyn till vad Kungl. Maj:t själv befällt, nämligen att dessa ämbetsmän i sin ekonomiska förvaltning av ämbetsverkens medel skulle framför allt anlita riksbanken. När nu ämbetsmännen kunna tillåta sig sådant i våra dagar emot Kungl. Maj:ts regering och därtill sin egen Kungl. Maj:ts regering, då förstå vi ju, att faran är ganska stor i fråga om maktmissbruk gentemot vanliga enkla medborgare. Justitieombudsmannen synes mig därför behöva allt det stöd, som riksdagen kan giva honom, för att han må kunna upprätthålla sitt anseende och hans ord få den pondus, som kräves.

Men om jag därför icke velat vara med om de erinringar, som jag antytt att utskottet gjort, är det dock ett annat ärende, som varit föremål för utskottets granskning, vilket jag menar vara av så enastående och uppseendeväckande beskaffenhet, att det icke är möjligt att vid ett tillfälle som detta förbigå detsamma med tystnad. Jag menar då det bekanta så kallade förråderimålet. Innan jag närmare går in på detta, vill jag ge till känna, att jag var en bland dem, som hela tiden med all iver avrådde från hela kongressen. Men även om jag således ansåg och fortfarande anser, att densamma icke för det syftemål, som den ville vinna, var gagnande, kan jag icke frångå, att det på densamma beroende rättegångsmålet är, såsom jag

Ang. justitie-
ombudsman-
uens ämbets-
förvaltning
(Forts.)

sade, av så synnerligt uppseendeväckande beskaffenhet, att det måste föras fram till erinring.

Såsom kammarens ledamöter alla känna, dömdes av Stockholms rådhusrätt herrarna Höglund, Hedén och Oljelund enligt 8 kap. 6 § 3 mom. strafflagen till, Höglund 3 år, Oljelund ett år 6 månader och Hedén ett års straffarbete. Denna dom var grundad såsom jag antydde på strafflagens 8 kap. 6 § 3 mom., och avser det fall, att den anklagade i *förrädlig avsikt* hindrat användandet av rikets krigsfolk mot fienden. Det som domstolen grundade sin dom på var just denna förrädliga avsikt. Om jag får med den kännedom jag äger om en hel del av deltagarna i denna kongress tillkännagiva en rent personlig uppfattning om enligt deras mening någon förrädlig avsikt förelegat, så får jag säga, att för alla deras handlingar och beslut har, såvitt jag förstår, *ingenting varit så främmande*, som just en förrädlig avsikt. De hava tvärtom handlat i den avsikten, att de skulle gagna hela vårt land genom att förebygga, att detsamma störtades in i det mest fruktansvärda elände, som jag för min del kan tänka mig, nämligen kriget. Och de voro för övrigt i så god tro, att det aldrig föll dem in att på något sätt hålla hemligt vad de förehade, och läto till och med vad de förehade fritt publiceras. Rådhusrätten har enligt handlingarna grundat sin uppfattning om den förrädliga avsikten huvudsakligen på det manifest, som föredrogs vid kongressen, och jag skall uppläsa begynnelsen av detta manifest. Det börjar så här:

»Fred till varje pris. Manifest till Sveriges arbetande folk.

I betraktande av att Sveriges indragande i kriget vore den största tänkbara förbrytelse mot vårt folk och i all synnerhet mot dess ungdom, som skulle bli de första offren för ett dylikt vanvett;

att Sverige icke hotas av någon fiende utifrån, utan att freden endast kan riskeras inifrån genom de svenska maktägandes egen politik;

att Sveriges folk till sin överväldigande majoritet vill freden;

uttala vi, representanter för de arbetande klasserna i stad och på land, samlade till kongress på initiativ av Socialdemokratiska ungdomsförbundet, att i svenska folkets, i kulturens och mänsklig-
hetens intresse *freden måste med alla medel upprätthållas*.

Det som rådhusrätten fann i detta manifest särskilt stötande var just det där uttrycket, att »freden måste med alla medel upprätthållas», särskilt som det i fortsättningen står talat om, att den parlamentariska kampen för detta syfte vore otillräcklig och att det behöfves en utomparlamentarisk massaktion till mötande av alla krigsplaner.

Jag skall sedan påminna om att denna rådhusrätts uppfattning om att en förrädlig avsikt förelegat, underkändes i hovrätten, som förklarade, att de icke gjort sig förfallna till ansvar enligt 8 kap. strafflagen, utan i stället dömdo dem enligt 10 kap. 14 § 1 och 2 mom. strafflagen, där det i mom. 1 talas om att »uppmåna till brott» och i mom. 2 om »prisande av brottslig handling», och på grund av tillämpning av dessa helt andra lagparagrafer sänkte

också hovrätten straffet. Jag vill också påminna om att i högsta domstolen denna straffsats ännu ytterligare nedsattes, så att vad Hedén beträffande Kungl. Maj:t ogillade den mot honom förda talan, vad Oljelund beträffande nedsattes straffet till 8 månader och vad Höglund beträffande nedsattes straffet till ett år, allsammans icke straffarbete utan fängelse. Nu kan det icke falla mig in att säga, att den omständigheten, att hovrätten och högsta domstolen underkänt underrättens dom, nödvändigt skulle bevisa, att underrättens dom var felaktig, ty målet var ju i alla fall så pass tvistigt, att en mängd olika meningar bland alla de dömande personerna gjorde sig gällande, men faktum står i alla fall kvar, att den dom, som rådhusrätten fällde, väsentligen underkändes av både hovrätten och högsta domstolen.

Vad säger nu justitieombudsmannen om detta? Jo han förklarar, att genom överrätternas utslag är det fastslaget, att rådhusrättens utslag är felaktigt. Han säger, att det måste på det allvarligaste beklagas, att en underrätt begår felaktigheter, varigenom den allmänna tilltron till lagarnas, helgd och rättsväsendets auktoritet löper fara att rubbas. Han ger sålunda till känna, att enligt hans mening det felaktiga dömandet haft sina betänkliga konsekvenser, och vidare, att han funnit det synnerligen anmärkningsvärt att, ehuru det för ett fällande enligt 8 kap. strafflagen fordras, att förrädlig avsikt hos gärningsmannen skall föreligga, rådhusrätten i sina domskäl alldeles förbigått frågan, huruvida dylik avsikt kunde anses religga eller icke. Detta är nu justitieombudsmannens uppfattning av domen.

Man hade ju då väntat, att justitieombudsmannen efter dessa premisser skulle komma därefter att mot domstolen anställa åtal; men av varjehanda omständigheter, som jag icke skall trötta kammaren med att redogöra för, har han uraktlåtit att anställa sådant åtal. För min del kan jag icke gärna fälla något omdöme om rådhusrättens dom, ty jag är ju grundlagsenligt skyldig att vara övertygad om icke blott att den har dömt efter bästa förstånd och samvete, utan också att ledamöterna handlat såsom de gjort fullständigt övertygade om sin opartiskhet. Jag bör därför grundlagsenligt vara övertygad om att samma domstol, för så vitt till exempel den där aktivistiska boken om Sveriges utrikespolitik blivit åtalad, samma domstol skulle hava fällt till mycket, mycket strängt straff på grund av de paragrafer, som den åberopat för den dom, varmed den fällde de tre nämnda herrarna. Men även om jag för min del måste äga eller försöka bibringa mig denna övertygelse, vittna handlingarna i justitieombudsmannens berättelse och även de övriga handlingarna, att denna dom i vårt land hos många tusende medborgare väckt mycken betänksamhet. En hel mängd resolutioner hava fattats, i vilka medborgarna hava påyrkat justitieombudsmannens ingripande, och ett par petitioner i samma syfte hava inlämnats. Likväl har justitieombudsmannen icke företagit någon åtgärd.

I upprörda tider är det enligt min mening alldeles nödvändigt, att respekten för lagarna och deras tillämpning på det mest oväl-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

diga sätt upprätthålles starkare än någonsin annars. Då gäller det för våra dömande myndigheter att kunna hava kallt huvud mer än någonsin annars. Jag vet väl, vilka vanskligheter ett uppfyllande av ett sådant krav har med sig, ty helt naturligt måste den hets, som drives av den sämre delen av högerpressen, påverka så småningom människors omdöme. Och när nu denna press dag efter dag larmade på det mest jag vill nästan säga löjlige sätt om de rysansvärda anslag, som förehades av dessa kongressister, är det helt naturligt, att man så småningom litet var rönte inflytande av detta larm. I sådana tider är det, säger jag, aldeles särskilt viktigt, att man bevarar sitt huvud kallt, så att allt kan fullt objektivt bedömas och prövas. Det hade därför känts som en befrielse, därom är jag viss, bland jag vågar säga största delen av vårt folk, om justitieombudsmannen på grund av de uttalanden han gjort hade ansett sig böra och kunna inskrida mot den domstol, som enligt hans mening förfarit felaktigt. Då så icke skett, kunna vi naturligtvis ingenting göra, utan vi hava endast velat bringa det på tal. Jag har för övrigt, herr talman, intet yrkande.

Herr Ström: Då den föregående talaren på ett utmärkt sätt framhållit vad som borde framför allt sägas i denna sak, kan jag yttra mig synnerligen kort. Jag skall då först be att få påpeka en rent formell omständighet i justitieombudsmannens berättelse. Detta är att det finnes i denna berättelse icke omtalat annat än i förbigående, i samband med framställning rörande församlingsfrihetens tryggande, någonting om den stora landsomfattande, ja väldiga aktion, som ifrån folkets sida gjorts hos justitieombudsmannen för att trygga de allvarligt hotade medborgerliga fri- och rättigheterna i sammanhang med den olyckliga förräderiprocessen. Man måste gå till justitieombudsmannens diarieförda handlingar och uttalanden för att finna vad som har förekommit. En sak som så upprört och gripit hela folket anser jag borde hava omnämnts i själva berättelsen på annat sätt, än som skett. Det är också ett par andra ärenden, som jag läst om i tidningspressen, som varit föremål för justitieombudsmannens prövning men icke återfinnas i berättelsen. Det är den kända Selöhistorien och samtidigt är det också en annan fråga, som rörde en sak ute på Långholmen, någon musikhistoria tror jag att det var. I alla fall ingreps här från justitieombudsmannens sida med resultat att han lyckats motarbeta vissa tendenser till humanisering av fängelseförhållandena. Så vitt jag kan finna, återfinnes ingenting härom i berättelsen. Detta om den rent formella sidan av saken.

Jag skulle sedan om den allmänna sidan vilja säga, att jag fått det beklämmande intrycket av justitieombudsmannens berättelse, att det ligger en viss *vanmakt över ämbetet* i fråga om att verkligen kunna fullfölja de uppgifter, som enligt grundlagen, dess anda och tillkomst, såsom framgår av konstitutionsutskottets protokoll från 1809 års riksdag, tillkomma nämnda höga och högviktiga ämbete. Det står här i 1809 års konstitutionsutskotts utlåtande,

som jag har framför mig, följande: »Utskottet är därom övertygat, att en sann medborgerlig anda icke länge skall saknas hos ett ursprungligen fritt och manligt folk, som njuter en under grundlagens helgd skyddad tryckfrihet, vars regeringsärenden offentligen behandlas och granskas, *vars allmänna och individuella rättigheter iakttagas av en utav nationalrepresentationen förordnad väktare över lagarnas efterlevnad av domare och ämbetsmän* och vars fullmäktige, Rikets Ständer, äro i själva grundlagen kallade att å bestämda tider ovillkorligen sammankomma.» — En av de stora *grundläggande* principerna för vårt statsskick var just detta, att det skulle finnas en av nationalrepresentationen förordnad väktare över lagarnas efterlevnad av domare och ämbetsmän, och i det uttalande av 1859—1860 års lagutskott, som av den föregående talaren berördes, heter det också i slutet följande: »Varest lag eller rätt skipas av oväldiga och samvetsgranna domare — varest förvaltningen går sin jämna gång, varsam att ej överskrida gränserna för sin myndighet — varest det fria ordet höjer sin stämma — där torde man icke kunna förneka ett, om icke synligt, inflytande av det ämbete, varom nu är fråga.» Jag skall underlåta att kommentera dessa ord sedda i belysning av nu rådande förhållanden på dessa områden i vårt land.

Jag kan väl icke finna annat än att i vårt land ämbetsmannamakten med dess växande maktfullkomlighet och dess farliga själv-tillräcklighet har under de sista tiderna vuxit alldeles ofantligt hotande folkets frihet och rätt. Det finnes i vida folklager en tilltalande och växande känsla av att något *måste* på ett kraftigare sätt än vad som hittills skett göras för att mota och visa tillbaka denna byråkratis och ämbetsmannamakts tilltagande maktfullkomlighet. När man då sätter denna växande maktfullkomlighet, vilken mycket ofta enligt mitt förmenande är förenad även med uppenbart maktmissbruk, i förbindelse med att det icke, såsom i det av den föregående talaren skildrade fallet, enligt justitieombudsmannens mening är möjligt att åstadkomma ett åtal, får man den uppfattningen, att detta ämbetes vanmakt är så stor, att någonting verkligen borde göras för att giva detsamma åter den höghet och makt som enligt grundlagen tillkommer detsamma för att kunna möta och hindra dessa maktmissbruk. Huru detta skall kunna gå till, därom kan man hava delade meningar; men jag för min del har velat framföra den uppfattningen, att någonting *ovillkorligen måste göras för att kunna åt justitieombudsmannaämbetet giva åter en sådan kraft och en sådan möjlighet att ingripa, att det icke sjunker ned till någonting, som bara är av mera formell natur och en dekoration, utan verkligen blir vad det enligt grundlagen är ämnat att vara: en väldig, en stark väktare kring folkets, kring medborgarnes fri- och rättigheter.*

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag skall naturligtvis icke yttra mig om det speciella rättsfall, som de senaste talarne här berört, ty det förbjuder 90 § regeringsformen. Men även om icke detta grundlagsstadgande förbjöde mig att göra detta, skulle

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

jag vara förhindrad att göra det, ty jag har ej haft tillfälle att studera och genomgå handlingarna i målet. Jag har icke — och detta gäller väl de flesta, som tagit till orda i denna fråga — genomgått protokollen i förevarande mål, och jag är följaktligen ur stånd att bedöma, vad som faktiskt förelegat i målet. Vad själva rättsfrågan beträffar, har jag visserligen icke varit alldeles främmande för straffrätten, men jag har dock icke så stor erfarenhet och skicklighet på det området, att jag skulle våga ens antyda, att de, som hyst den mening, vilken tagit sig uttryck i underrättens utslag, därmed skulle hava ådagalagt felaktigt förfarande i sitt ämbetes utövning.

Då jag emellertid nu har ordet, skall jag be att i anledning av justitieombudsmannens berättelse få framföra en betänklighet, som väcktes hos mig, då jag läste samma berättelse. Jag skall icke alls beröra områden, där jag tror att olika meningar råda, utan jag skall taga ett område, där jag är viss om att vi allesamman skola kunna vara ense.

Justitieombudsmannen har i sin berättelse tillåtit sig uttala omdömen angående domslut, som äro fälda av högsta domstolen. Ett sådant förfarande anser jag vara stridande såväl mot grundlag som mot justitieombudsmannens instruktion. Justitieombudsmannen såsom sådan — vad han som privatperson vill göra, är hans egen sak — justitieombudsmannen i sitt ämbete, har icke att annorledes taga befattning med högsta domstolen än i det fall, som i grundlagen omnämnes och som är återupptaget i hans instruktion, där det i 4 § heter: »Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava . . . av egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt att därigenom någon emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom etc. . . vare justitieombudsmannen pliktig att vid riks rätt den eller de felande under tilltal ställa . . .»

I övrigt har justitieombudsmannen att hålla sig tillbaka från varje uttalande angående högsta domstolens domar. Läser man hela hans instruktion, ser man, att det icke finnes någonting i instruktionen, som talar för, att han skulle hava befogenhet att uttala sig gentemot högsta domstolen i andra fall än det jag nu nämnt.

Vad sedermera den siste ärade talarens påstående beträffar, att justitieombudsmannaämbetet visat sin vanmakt därigenom, att dess innehavare i vissa fall icke anställt åtal, ehuru han ansett, att fel av de lägre domstolarna blivit begånget, och samme talares önskan att man borde vidtaga åtgärder för att giva justitieombudsmannen en starkare ställning, vill jag fästa denne talares uppmärksamhet på, att det finnes intet stadgande i regeringsformen eller justitieombudsmannens instruktion, som hindrar honom från att åtala, därest han verkligen anser åtal berättigat, utom regeringsformens bestämmelse att justitieombudsmannen i alla mått och steg är underkastad samma ansvar och samma plikt som allmänna rättegångsordningen för aktörer i övrigt bestämmer, d. v. s.: han måste se

till, att han icke genom sitt åtal ådrager sig ansvar och blir ut-satt för rekonventionstalan. Men i övrigt finns det icke någon begränsning för honom att åtala, såvida saken icke är så obetydlig, att han enligt instruktionen bör inskränka sig till att giva vederbörande en erinran. Att giva justitieombudsmannen ännu starkare makt, att giva honom befogenhet att åtala utan varje ansvar, kan jag icke heller tro att ifrågavarande talare skulle anse riktigt. Det vore ju icke att göra honom till en vårdare och vaktare av lagen utan tvärtom till en utövare av godtycke.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr *Alexander*son: Den ärade talaren på Stockholms-bänken gjorde gällande — så tillvida i olikhet med ett enhälligt lagutskotts ledamöter, vilka icke funnit sig böra göra någon anmärkning i detta hänseende — att justitieombudsmannen skulle i sin ämbetsberättelse hava kritiserat högsta domstolens åtgöranden, något som den ärade talaren fann sakna stöd i justitieombudsman-nens instruktion.

Den ärade talaren har icke närmare angivit det ärende eller den passus i justitieombudsmannens ämbetsberättelse, där enligt hans upp-fattning något otillbörligt i det av honom angivna hänseendet skulle hava ägt rum. Själv kan jag för närvarande icke erinra mig, att i denna ämbetsberättelse finnes mera än ett fall, som skulle kunna utgöra det härvidlag åsyftade, nämligen det beklagande, som justitie-ombudsmannen uttalat däröver, att högsta domstolen uti ett mål — däri den fann klaganden, en till ansvar ställd domare, ej kunna till ansvar fällas — icke gjorde ett klart uttalande, huruvida högsta domstolen emellertid ansåg, att domaren i fråga förfarit felaktigt eller ej. Det skulle väl, förmodar jag, alltså vara i detta fall, som justitieombudsmannen skulle hava överträtt sin instruktions gränser, — måhända sades det också grundlagen.

Jag har ansett mig böra för kammaren omnämna vad saken gäller, då jag tycker, att justitieombudsmannen kan äga rätt att få närmare klarlagt, vad innebörden med nyss angivna anmärkning kan hava varit. Nu kan jag för min del icke ett ögonblick dela den föregående talarens mening, att justitieombudsmannen härut-innan gått över sin instruktions gränser. Denna instruktion ålägger honom, bland annat, att i sin ämbetsberättelse anmärka, om han i något avseende funnit, att vid domstolarna eller vid andra myndig-heter något mindre lyckligt eller något felaktigt bruk insmugit sig. När nu justitieombudsmannen gjort den anmärkningen, att enligt hans uppfattning i mål av förevarande beskaffenhet det är föga lyckligt, att högsta domstolen icke funnit sig vara i tillfälle att närmare motivera den ståndpunkt, från vilken den kommit till be-slutet att icke döma vederbörande för felaktigt förfarande i ämbetet, synes detta fullkomligt falla inom befogenheten enligt nämnda stad-gande i instruktionen. Icke heller har justitieombudsmannen där-vid avvikit från de traditioner, enligt vilket ämbetet förut hand-hafts. En tidigare justitieombudsman, numera justitieminister,

*Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)*

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

gjorde för tio år sedan i sin ämbetsberättelse samma anmärkning rörande precis samma förhållande, nämligen om högsta domstolens motiveringspraxis i utslag uti förevarande slag av mål; skillnaden torde endast vara, att anmärkningen den gången framställdes i något skarpare ordalag än nu. Och en ännu tidigare justitieombudsman, numera ledamot av högsta domstolen, har för sin del icke dragit i betänkande att i sin berättelse — det är nu ett tjugutal år sedan — rikta anmärkningar av vida skarpare art och även i formen skarpare mot högsta domstolen än de nu framställda.

Men särskilt ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att justitieombudsmannen icke riktat sig mot högsta domstolens ståndpunkt uti ett visst särskilt mål, utan justitieombudsmannen riktar sig mot dess praxis i fråga om domsmotiverings fullständighet. Och för såvitt talaren syftade på detta fall, kan detta icke gärna innebära något, som ligger utom justitieombudsmannens ämbetsbefogenhet. Samma uppfattning torde även mina kamrater i utskottet ha haft, eftersom i denna punkt ingen anmärkning framställts.

Herr T r y g g e r: Jag skall begränsa mig till det fall, som den siste ärade talaren berörde.

Jag vill då säga, att den omständigheten, att en justitieombudsman förut framställt likartade anmärkningar, naturligtvis icke är avgörande vid bedömandet av justitieombudsmannens rättighet att nu göra anmärkning. Frågan är tydligtvis öppen, och den skall avgöras efter regeringsformen och justitieombudsmannens instruktion.

Vad särskilt beträffar justitieombudsmannens rätt att uttala sig angående högsta domstolens sätt att tillämpa lagen, så torde väl ändå var och en inse, att varken justitieombudsmannen har de kvalifikationer, att han kan göra detta, eller att det i övrigt kan vara lämpligt att han sätter sig till doms över högsta domstolen. Grundlagen själv, regeringsformen, anser, att då högsta domstolen är i fråga, måste däröver en särskild domstol, nämligen riksrätten döma. Denna domsrätt gäller för övrigt endast i alldeles särskilt svåra fall.

Den anmärkning, justitieombudsmannen framställt i det fall, min ärade vän nämnde, var enligt min mening olycklig även därutinnan, att justitieombudsmannen icke hade rätt i sin anmärkning. Det är visserligen alldeles riktigt, att man enligt svensk rätt skall i ett domslut tydligt och klart åberopa såväl de fakta som de rättssatser, på vilka slutet stöddes. Detta är lagens föreskrift. Men en öppen fråga är alltid frågan om *vilka* fakta man skall yttra sig om och *vilka* rättssatser man skall omnämna. Jag för min del brukade, då jag beklädde ett liknande ämbete som den siste talaren vid utvecklingen av dessa spörsmål för de studerande, säga, att då man dömer i en domstol, skall man gå tillväga på samma sätt som eljest, när man sysslar med praktiska frågor. Man skall försöka att komma till ett riktigt resultat på genaste vägen. Man skall således icke syssla och pyssla med allt möjligt, varom fråga väckts under rättegångens lopp, utan noga begränsa sig till de punkter, varom man kan be-

höva yttra sig för att vara säker på att komma till ett riktigt domslut.

Tillämpa vi detta på det spörsmål som nämnts, är det klart, att därest det under en rättegång kommit på tal, huru olika paragrafer i lagen skola tolkas, är det icke domstolen som skall säga: den paragrafen skall tolkas enligt kändens mening och den paragrafen enligt svarandens mening. Nej, domstolen har endast att bry sig om de paragrafer, som den behöver för att avgöra det rättsfall, som föreligger. Den behöver med sin uppfattning om målet — och det är endast den man vid bedömandet har att utgå ifrån — knäcka den för målet erforderliga rättsatsen men är ej skyldig att yttra sig om övriga rättsatser. Och i detta nu omdebatterade fall skedde det så. Om man i nu ifrågavarande rättsfall har den uppfattning som högsta domstolens majoritet hade — om den är riktig, därom varken vill eller får jag yttra mig — var det fullkomligt rätt att yttra sig så, som högsta domstolen gjorde.

Nu kan en domstol — och det hava domstolarna gjort i vissa fall, särskilt då det gällt åtal mot ämbetsmän — i utslaget yttra något mer. Men här gällde frågan, om domstolen icke gjort vad den enligt lag borde göra och ej om vad den kunnat göra.

Sålunda: frånsett befogenheten för justitieombudsmannen att yttra sig, huruvida det ifrågavarande domslutet var riktigt, synes mig, även om han haft denna befogenhet, kunna ifrågasättas, huruvida justitieombudsmannen yttrat sig fullt riktigt.

Herr Alexanderson: Jag ber om ursäkt att jag återkommer, men det föreföll mig vara en uppenbar fara för att kammararen genom den ärade talarens senaste anförande skulle kunna i än högre grad än jag trott mig av förra anförandet behöva befara komma till en oriktig slutsats om vad justitieombudsmannen verkligen gjort i det anmärkta fallet.

Justitieombudsmannen har i det av herr Trygger påtalade fallet uttryckligen förklarat: någon laga skyldighet för domstolarna att i domsmotiveringen alltid tydligt giva tillkänna sin mening i rättsfrågan förefinnes visserligen icke utöver vad som följer av stadgandet i 24 kap. 3 § rättegångsbalken . . . »Men», fortsätter justitieombudsmannen, »det behöver å andra sidan knappast särskilt framhållas, att det från prejudikatsynpunkt är i högsta grad önskvärt och av synnerlig vikt att i dyligt avseende klara och tydliga domsmotiveringar givas av domstolarna och enkannerligen gäller detta om högsta domstolen, vars domar och utslag såsom rättsnormerande uttalanden i tillämpliga fall städse pläga följas av underrätterna och hovrätterna.» Justitieombudsmannen har således icke påstått, att högsta domstolen skulle hava gjort sig skyldig till något brott mot stadgandena om domsmotivering, men han har uttalat, att han skulle finna det ur prejudikatsynpunkt synnerligen lyckligt, därest högsta domstolen fattade sin uppgift så, att högsta domstolen i viktiga fall — och man får väl anse de fall viktiga, som av justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen dragas under dom-

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

stolens prövning — ville meddela en sådan motivering, att för domstolarna klart framginge, vad som är riktigt eller icke riktigt i den påtalade punkten. Om det nu gäller just åtal mot en *domare* för åtgärder, som han vidtagit, är det tydligt att landets domare i allmänhet synas böra vara intresserade av att få veta, om enligt högsta domstolens uppfattning det i ett visst fall rätteligen förfarits, eller om det varit icke riktigt, låt vara å andra sidan icke straffbart, så som det förfors i det uppgivna fallet. Såsom den ärade talaren själv nämnde, har ock högsta domstolen själv ofta fattat sin uppgift just så.

Då för ett par år sedan högsta domstolens arbetsbörda väsentligen minskades genom införande av summa revisibilis och andra föreskrifter, varigenom ett stort antal mål avskurots från fullföljd till högsta domstolen, uttalades såväl i den kungl. propositionen som under ärendets senare behandling, att en av de betydande och för vårt rättsväsende goda frukter, som man hade att förvänta av denna reform vore att det skulle bli möjligt för högsta domstolen att i större utsträckning än hittills kunna ägna sig åt en mer detaljerad utformning av motiven för sina domar. Det vore enligt min mening högst beklagligt, om den utformning av principerna för domsmotivering i högsta instans, som den siste talaren nyss gav, skulle bli normgivande i praktiken.

Herr Trygger: Jag kan icke underlåta att yttra ännu ett ord.

Jag anser för min del hela denna uppfattning felaktig, att högsta domstolen skall sitta och fabricera prejudikat. Att det i åtskilliga fall ändock *blir* prejudikat, är en helt annan sak. Men högsta domstolens uppgift är att döma, och har domstolen motiverat sin dom på sätt lag föreskriver, måste detta anses vara nog. Det är detta man menade, då man gjorde det uttalande, som den siste talaren omnämnde hava skett vid den senaste rättegångsreformens genomförande. Men däremot var icke meningen, att högsta domstolen skulle sitta och nöta bort sin tid på att giva förklaringar av lagparagrafer, oaktat detta icke behövdes för avgörande av det mål, som vore före.

Tydligen gäller detta även i nu omhandlade fall. Fallet gällde en ren bagatell — en tolkning av resereglementet. Jag vet nog, att det finns folk som fäster en alldeles särskild vikt vid detta resereglemente, men jag tycker, att reglementet skulle kunna tolkas utan högsta domstolens vägledning. Jag tror, att högsta domstolen icke behöver i högre grad än som skett och endast så vitt det erfordrades för själva målet ingå i sådan tolkning.

Herr Gezelius: Den debatt, som här förts mellan de två sista talarna, har väsentligen kommit att sysselsätta sig med visst justitieombudsmannens förfarande i sin ämbetsutövning gentemot högsta domstolen och i det svar, som av herr Alexanderson lämnades, ingick väsentligen samma motivering, vilken av honom åbero-

pats i den reservation varav utskottets betänkande åtföljes i vad denna reservation rörde en långt större och i alla händelser vidare fråga, som av utskottet upptagits till behandling på sidan 7 i utlåtandet. Jag befarar, att denna debatt lätteligen kunde föranleda därtill, att det spörsmål, som av utskottet berörts, därmed ansågs vara i sina *väsentliga* delar avhandlat. Och därjämte befarar jag, att den motivering, som av herr Alexanderson här åberopats, skulle kunna anses vederlagt de skäl, som för utskottet varit bestämmande för det uttalande, vartill jag hänvisat. Detta gör att, hur gärna jag sett att frågan debatterades här så litet som möjligt, anser jag dock att även från lagutskottets majoritets sida några ord böra sägas i denna del, till undvikande av att det väsentliga däri blir undanskjutet eller förbisett.

I sin reservation har herr Alexanderson anfört åtskilligt för den av justitieombudsmannen tillämpade metoden att när han varken anställer åtal eller enligt 3 § i sin instruktion i stället för att anställa åtal meddelar vederbörande en anvisning, har likväl ett uttalande utan att kommunicera sig med vederbörande ämbetsman eller — vad vi väsentligen sysselsatt oss med — vederbörande domstol. Något stöd för ett sådant förfarande lämnar icke den av herr Alexanderson åberopade § 15 i justitieombudsmannens instruktion. De fall, som vid granskningen här uppmärksammats av utskottet, visa till fulla befogenheten av mitt bestridande därav. Paragrafen i fråga säger, att därest justitieombudsmannen skulle erfaras, att något mot gällande bestämmelser stridande förfarande är brukligt hos domstolar, ämbetsverk eller ämbets- eller tjänstemän — en felaktig praxis —, så bör han i sin berättelse anmärka oriktigheten därav. Det är icke någon sådan åtgärd, som lagutskottet har avsett att fästa uppmärksamheten på. Jag måste till belysande härav omnämna ett par fall, till vilka utskottet hänvisar i sin framställning och skall taga ett par av vilka klart framgår, att det gäller icke tillvaron av ett »brukligt», felaktigt förfarande. Det ena av dessa rättsfall var en rättegång, i vilken underdomstolens uppfattning angående rättegångskostnadernas fördelning av vederbörande hovrätt underkändes. I det fallet förklarade justitieombudsmannen, till vilken saken drogs genom anmälan, sig visserligen icke finna anledning till åtal och icke heller till någon åtgärd i syfte att bringa någon annan åskådning till vederbörande domstols kännedom, men han deklarerade såsom sin uppfattning, att hovrätten bort fastställa underrättens dom. Men fråga om rättegångskostnad måste prövas diskretionärt efter omständigheterna i målet. Om någon felaktig praxis eller felaktig princip kunde det här icke gälla.

Det andra fallet var följande. En person ingick till justitieombudsmannen med anmälan, att han i nio olika mål — han kom med samlingen på en gång, och han var icke främmande för justitieombudsmannaexpeditionen förut — påkallade justitieombudsmannens hjälp mot den orättvisa han ansåg sig däri ha blivit utsatt för. Han påkallade tillämpning av 101 § regeringsformen, men fick av justitieombudsmannen det besked, att här »icke kunde bliva tal om

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

tillämpning av 101 § regeringsformen», och justitieombudsmannen fann klagoskriften icke till någon åtgärd föranleda. Men i detta besked inryckte justiteombudsmannen följande ord i en parentes: »oavsett att justiteombudsmannen beträffande vissa av de omförmälda målen var av en annan mening än den pluraliteten inom högsta domstolen omfattade». Huru man kan göra gällande, att ett sådant fall vittnar om, att det insmugit sig ett mot gällande bestämmelser stridande brukligt förfarande hos högsta domstolen, är för mig omöjligt att fatta. Jag skall nu icke tala om flera exempel, men det har förekommit sådana i tillräckligt stor omfattning för att utskottet skulle anse sig skyldigt att icke förbigå dem. Om detta justitieombudsmannens förfarande lämnades utan erinran, skulle justitieombudsmannen kunna anse, att enligt utskottets mening den av honom tillämpade principen borde fullföljas och kanske utvecklas vidare. Jag skall såsom obehövt underlåta att giva mig in på ett närmare klarläggande av huru onödigt, olämpligt och skadligt ett sådant förfarande måste ställa sig för rättssäkerheten såsom undergrävande såväl domstolarnas som även justitieombudsmannaämbetets auktoritet. Man skall icke i oträngt mål eller där man ingenting vinner, skapa en konflikt, som man icke kan giva anvisning på, huru den skall lösas, eller själv ens söker någon väg att lösa. Det bleve förhållandet, om justitieombudsmannen på ett sådant sätt bidrager att rubba auktoriteten hos domstolarna och deras laga kraftvunna utslag, för vilka även justitieombudsmannen är skyldig att böja sig. Detta utesluter icke, att justitieombudsmannen, med den rätt som står honom till buds även på grund av den åberopade 15 § i instruktionen, vidtager åtgärder i den form, av vilken även denna myndighet är bunden. Ty han är i det avseendet bunden. Det duger icke, såsom den förste talaren gjorde, att endast hänvisa till 1859 års lagutskotts uttalande. Det vill synas, som om han glömde, att vi hava en instruktion för justitieombudsmannen. Den är ändå så ny, att vi själva deltagit i dess tillkomst. Det är denna instruktion efter vilken justitieombudsmannen har att rätta sig, och vid utövandet av hans ämbetsmyndighet skall *den* vara för honom ledande.

Beträffande vad i övrigt under debatten förekommit skall jag icke yttra mer än att, då jag icke i någon mån inlåter mig i diskussion med de två första talarna, är det icke av farhåga för att komma i konflikt med 90 § regeringsformen — det kräver föga skicklighet att undvika — och icke heller därför att jag saknat möjlighet att söka sätta mig in i de rättsfall, varmed de här sysselsatt sig, utan det är därför, att jag icke i någon form vill inlåta mig på att här i riksdagen söka uppträda såsom domare eller aktor över våra domstolar och våra vederbörande åklagare. Jag hör av debatten, och det torde vi alla förstå, varhän det skulle leda, om partidisciplinen, som kanske bjudit, att frågan bragts på tal, skulle få taga hand därom, här såsom en högsta domare och lagtillämpare i det konkreta fallet. Därtill vill jag icke i någon form medverka.

Herr A l e x a n d e r s o n: För min del beklagar jag livligt, att herr Gezelius fann nödvändigt att beträda den väg han nu beträdde, då han gick att för kammaren här redogöra för beskaffenheten av vissa *icke* i justitieombudsmannens ämbetsberättelse, utan endast i hans otryckta *diarium* förekommande ärenden, rörande vilka varken utskottet eller reservanterna i detalj yttrat sig, utan som endast givit anledning till mera allmänt uttalande från olika ståndpunkter. Liksom stiftarna av den mycket omtalade 90 § regeringsformen säkerligen även ur *den* synpunkten ansett olämpligt, att åtgärder och beslut, som i särskilda mål givits av domstolar och myndigheter, dragas in i debatt inför riksdagen, att vederbörande, vilkas åtgärder påtalats, icke äro i tillfälle att därvid på något sätt försvara sig, så gäller även här beträffande justitieombudsmannen, att han icke är i tillfälle upptaga till bemötande de anmärkningar, som hava gjorts rörande de ärenden, som äro antecknade i hans otryckta *diarium*. Och kammarens ledamöter äro ej heller i brist på tillgång till handlingarna, i tillfälle att bilda sig en välgrundad mening rörande de gjorda anmärkningarnas befogenhet. Enligt min uppfattning vore det ganska lämpligt, om man kunde undvika dylik debatt; och jag vill även uttala, att det meningsutbyte, som förts mellan mig och herr Trygger, efter min uppfattning, icke i ringaste mån kunnat giva den, föregående talaren anledning att komma in på ett ämne, som med nämnda ärende icke alls har sammanhang — i motsats mot vad han ville göra gällande.

Emellertid var detta uttalande av mig, som herr Gezelius tog till utgångspunkt och sammanställde med ett yttrande, som jag haft i den till utskottets utlåtande fogade reservationen. Jag skall, utan att i övrigt ingå på det av herr Gezelius berörda rättsfallet, be att få nämna huru därmed förhåller sig. Den ärade talaren förklarade sig omöjlig kunna förstå, huru man i 15 § i instruktionen för justitieombudsmannen, vilken omtalar att han i sin berättelse bör omnämna enligt hans uppfattning felaktig domstolspraxis, huru man i det stadgandet — säger jag — kunde finna någon hemul för att justitieombudsmannen i sitt *diarium*, utan omnämnande i berättelsen, antecknar meningsskiljaktighet med den domstol, vars förfarande hos honom påklagats. Ja, ingen har här, så vitt jag vet, och i varje fall icke jag i min reservation, tagit något stöd för detta justitieombudsmannens förfarande i denna paragraf i instruktionen, utan jag har sagt något helt annat. Jag har sagt, att utskottet vill hävda, att det vore en sak av största principiella betydelse att icke justitieombudsmannen i sitt *diarium* antecknar någon sin från domstolen skiljaktiga mening. Utskottet menar, att därigenom skulle skapas olösliga konflikter mellan justitieombudsmannen och domstolarna, som måste vara högst betänkliga. Därpå har jag svarat, att det visar sig av våra grundlagar, våra prejudikatsamlingar, som med stöd av grundlagen utgivas av ledamöter av högsta domstolen och utgivits sedan årtionden och slutligen ock av 15 § i justitieombudsmannens instruktion att lag- och rättsskipningsrepresentanter icke alls delat denna utskottets betänklighet, mot att »olösliga kon-

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförrättning.
(Forts.)

flikter» kvarstå inom rättskipningen därigenom att två auktoriteter uttalade olika meningar utan att någon högre auktoritet löser konflikten. Det visar sig ju i varje utkommande häfte av prejudikatsamlingen, huru man inom högsta domstolen har varit av olika mening i den eller den rättsfrågan. I den på statens bekostnad utgivna regeringsrättens årsbok får ju samma förhållande öppet träda i dagen beträffande den högsta administrativa praxis. Därför kan denna fråga icke hava stor principiell betydelse, utan bör reduceras till en enkel lämplighetsfråga, en taktfråga, huruvida det är lyckligt, att justitieombudsmannen i det eller det fallet yttrar sin skiljaktiga mening, ifall han hyser en sådan. Sådana lämplighetsfrågor äro enligt min uppfattning icke av beskaffenhet, att lagutskottet bör draga dem inför riksdagens prövning, utan överlämna dem till justitieombudsmannens avgörande, så framt icke i hans ämbetsutövning framträder en från utskottets så skiljaktig uppfattning i fråga om lämpligheten att utskottet anser en reprimand nödvändig. Men något dylikt har utskottet icke velat uttala, utan utskottet har ställt sig på den principiella ståndpunkten. Denna »principfråga» är hela skillnaden mellan utlåtandet och reservationen i denna punkt; och jag ber ännu en gång att få beklaga, att den givit en ledamot av utskottet anledning att i detalj nagelfara justitieombudsmannens förfarande i vissa i hans diarium antecknade fall.

Herr Kjellén: Jag kan icke underlåta att uttala min tillfredsställelse över, att man nu äntligen här i kammaren börjat syna justitieombudsmannaämbetet litet närmare i sömmarna, och särskilt min tillfredsställelse över, att man därvid kommit så långt, att åtminstone lagutskottets högerhalva i vissa fall funnit sig böra reagera mot den utveckling, som detta ämbete tagit bredvid grundlagstiftningen i ämnet och bredvid sunda rättsprinciper. Jag hade önskat, att denna reaktion kommit tidigare; då hade det kanske kunnat gå därhän, att icke justitieombudsmannens här påtalade förfarande fått en viss formell hemul genom den nya instruktionens § 3. Man synes nu börja inse, vart en sådan diskretionär myndighet lagd i händerna på en allmän åklagare och advokat, låt vara riksadvokat, i praktiken kan leda; och det är icke någon säkerhet för, att vi icke ännu befinna oss bara i början av utvecklingen. För min del har jag funnit det bättre att stämma i bäcken än i ån. Utskottet tycks ha velat vänta med att stämma, till dess bäcken börjat bliva en å. Jag medgiver villigt, att denna metod har djupare stöd i svensk nationell tradition, men för min del är jag säker på, att den metoden icke är bättre när det gäller politiken än den är i naturen. Jag har velat göra detta uttalande, då lagutskottets utlåtande i alla fall visar, att världen går framåt.

Herr Gezelius: Jag vill söka skingra en missuppfattning, vartill herr Alexanderson gjort sig skyldig ifråga om vad jag avsett, då jag citerade 15 § i justitieombudsmannainstruktionen. Det

var icke däremot jag riktade mig, att icke anmärkning skett i justitieombudsmannens ämbetsberättelse, utan jag ville med citatet stryka under, att, vad paragrafen avsåge, var en praxis, *ett bruk*, som förutsattes vara konstaterat; att jag fortsatte citatet var för att få mening i detsamma, för att kammaren bättre skulle förstå citatet. Jag hoppas vi äro ense om, att det icke skall läggas någon avgörande vikt vid huruvida justitieombudsmannen befordrat sina åsikter till trycket eller de endast återfinnas i hans diarium och registratur, också offentliga handlingar.

Men då herr Alexanderson sade, att i själva verket detta justitieombudsmannens förfarande är ingenting märkvärdigt alls, att det icke vore någon större olägenhet med, att justitieombudsmannen deklarerar en åsikt, som skiljer sig från den av en domstol i dess utslag förfäktade, än att i de kollegiala domstolarna olika meningar göra sig gällande, vilket sker utan att det uppkommer någon olägenhet därav och utan att det minskar prestige för den utslagsgivande myndigheten — då har jag svårt att följa med. Det är först och främst här den skillnaden, att de kollegiala domstolarnas ledamöter äro *skyldiga* att avgiva sina vota i föreliggande mål. Det kan då förekomma skiljaktiga meningar, såvitt man vill erkänna, att dessa domstolarnas ledamöter äga såväl rätt som plikt att avgiva självständiga vota. Då bör, om det finnes skiljaktigheter, icke heller stickas under stol därmed. Även i det fall, att målet icke går till högre instans, varigenom olägenheten av skilda uppfattningar i underdomstolen kan undanröjas, skapas icke härigenom olösliga konflikter, ty lagen måste naturligtvis meddela bestämmelser, huru den konflikten skall lösas. Det sker genom bestämmelser, om omröstning till dom o. s. v. Men i detta fall gäller det något helt annat, det gäller att domstolarnas eller justitieombudsmannaämbetets auktoritet ställes upp den ena mot den andra utan att det är sagt vem skall vika.

Den som fått ett laga kraftvunnet utslag emot sig, och hugsvallas med det beskedet, att justitieombudsmannen icke delar domstolens mening för övrigt, kan endast stärkas i sin uppfattning och benägenhet att ställa domstolens auktoritet lågt, då det icke kan skipas rättvisa åt folk, och han undrar, varför då justitieombudsmannen icke heller kan eller vill göra något för att skaffa honom hans rätt.

Ingen skall tro, att sådana uttalanden från justitieombudsmannen komma att i vederbörlig domstols ögon få avgörande betydelse. Vi äro verkligen skyldiga att ifråga om justitieombudsmannainstitutionen betänka vad som är meningen med den och böra komma ihåg, att de, över vilka justitieombudsmannen har att öva tillsyn, icke genom ovarsamhet få betagas den respekt, som både justitieombudsmannen och de ha att bevaka.

Efter härmed slutad överläggning lades föreliggande utlåtande till handlingarna.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

*Om ändring
i gällande lag-
stiftning an-
gående rättegå-
ngsbiträde
åt häktad.*

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av justitieombudsmannens framställning till riksdagen angående ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ i lagen den 14 september 1906 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m.

Till lagutskottet hade hänvisats en av justitieombudsmannen i den av honom till innevarande riksdag avgivna ämbetsberättelse gjord framställning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ i lagen den 14 september 1906 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att justitieombudsmannens förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att riksdagen, i anledning av justitieombudsmannens framställning, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta förslag till ändring i gällande lagstiftning angående rättegångsbiträde åt häktad i syfte att vissa av utskottet angivna önskemål bleve så långt ske kunde tillgodosedda.

Herr M a n n h e i m e r: Jag anhåller i detta ärende få säga endast några få ord.

Såsom herrarna torde hava funnit, har justitieombudsmannen framlagt ett förslag, som återfinnes i hans berättelse, till förändring i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m., ett förslag, som huvudsakligen är grundat på ett yttrande från styrelsen från Sveriges advokatsamfund. I detta yttrande har samfundet framhållit vissa brister, som enligt samfundets uppfattning finnas i nu gällande lagstiftning, och justitieombudsmannen har i allt väsentligt ställt sig på samfundets ståndpunkt samt framlagt förslag till ändring av ifrågakvarande lagstiftning i det syfte, som styrelsen angivit. Lagutskottet har icke ansett sig kunna i allo biträda justitieombudsmannens förslag utan funnit sig böra i stället hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ändring i gällande lagstiftning för tillgodoseende av vissa av de av samfundet uttalade önskemålen. Jag medger gärna — de viktigaste av dem. Rörande ett av de framhållna önskemålen har emellertid utskottet ställt sig något tveksamt, och jag ber därför att därom få några ord.

I 1 § av lagen den 14 sept. 1906 ang. förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m. heter det: »Åskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, vara straffarbete efter lag följa kan. hjälp i rättegången och säger han sig ej själv kunna biträde anskaffa, förordne Konungens befallningshavande lämplig person att honom vid rätten biträda», och 4 § av samma lag säger: »Rättegångsbiträde, varom i denna lag sägs, njute skälig ersättning av allmänna medel, efter ty rätten bestämmer.» Nu hava domstolarna på många håll tolkat den lagbestämda rätten till ersättning så, att dylik ersättning endast finge lämnas för själva inställelsen, alltså icke nå-

gon ersättning för allt besvär, ett dylikt rättegångsbiträde haft utom rätten, för anskaffande av vittnen, för anskaffande och uppsättande av sakkunniges utlåtande, besök hos den häktade o. s. v. För allt detta ha domstolarna icke ansett sig kunna lämna ersättning, utan inskränkt sig till ersättning för biträde vid rättegångstillfället och jag antager, att domstolarna utgått från att det står i lagen, att lämplig person skall förordnas att »vid rätten biträda» den häktade, och ansett, att dessa ord innebära en viss begränsning av domstolens rätt att tilldöma ersättning. Det är detta, advokatsamfundets styrelse bl. a. pekat på; och har styrelsen ansett en lagändring önskvärd, varigenom det blir klart, att rätten till ersättning ej skall vara så begränsad som den enligt gängse praxis f. n. är.

(Om ändring i gällande lagstiftning angående rättegångsbiträde åt häktad.

(Ports.)

Berörda av domstolarna tillämpade tolkning, säger lagutskottet, är icke riktig. Därutinnan ber jag få instämma, men kan icke lika fullt instämma i lagutskottets mening där det säger, att den naturliga vägen för rättelses erhållande vore att överklaga domstolens beslut hos överrätt för att därigenom få ett överrättens utslag, som kunde bli vägledande för underdomstolarna. Redan den omständigheten, att anlitanet av denna väg, fullföljd av talan, icke förekommit, synes mig visa, att den icke förefaller rättegångsbiträdena såsom någon naturlig väg. Det gäller ju här i allmänhet icke några avsevärdare belopp. En advokat drar sig för det besvär och den kostnad det skulle vålla att fullfölja en sådan sak, och för övrigt finnes icke någon garanti för att, om han klagat över underrättens beslut och hovrätten tillerkänner honom ersättning, den tolkning av lagen som hovrätten gav tillkänna skall följas av underdomstolarna, som givetvis anse, att deras hittills varande tolkning rörande lagen är riktigare än hovrättens. Det förefaller mig, att det naturligaste i stället hade varit, när lagutskottet föreslår riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga med begäran om vissa ändringar, att lagutskottet då i sin skrivelse även uttryckligen pekat på denna sak. Emellertid vill jag, herr talman, icke göra något yrkande. Jag tror nämligen, att om Kungl. Maj:t tager frågan upp till prövning, Kungl. Maj:t skall beakta även denna synpunkt. Jag har velat yttra detta, då jag anser, att den förändring, som här från advokatsamfundet begärts, är fullkomligt befogad.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i nu ifrågakvarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om antagande av en lag angående vård och tillsyn av ännu kvarvarande milstolpar m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens sistlidna år församlade revisorers berättelse om verkställd granskning av

statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1915.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om åvägabringande av lagbestämmelser i syfte att vid avträde av arrenderad jordegendom ersättning skall lämnas åt arrendatorn för kostnader för elektrisk anläggning å egendomen; och

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot minderårigas bruk av tobak.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 20, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av visst område av förra kronofogdebostället $\frac{6}{8}$ mantal Kvarnberga nr 1 i Åkers socken av Södermanlands län.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 21, angående skyldighet för penningförvaltande verk och inrättningar m. fl. att i vissa fall anlita riksbanken; och

nr 22, angående viss ändring i gällande instruktion för statens ombud i enskilda järnvägsbolags revision.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kamarens sammanträde avslutades kl. 2.37 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Hasselrot* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 54, med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten; och

nr 55, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag.

Justerades protokollen för den 17 och den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förhindrande av abborrfiskets i Östersjön tillbakagång, samt om vidtagande av åtgärder till skyddande av de matnyttiga fisksorternas bestånd i Sveriges fiskevatten.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 16, angående sättet för de extra anslagens upptagande i riksstaten; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» gjorda framställningar i fråga om anslag för anskaffande av rullande materiel vid statens järnvägar.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 134, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av en av herr Källman m. fl. väckt motion, nr 13, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbäringens ordnande, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 16, lagutskottets utlåtanden nr 5—7 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna.

Begäran att få
framställa
interpellation
ang. beslag å
foderspannmål
m. m.

Herr Malmberg erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet för att anhålla om kammarens tillstånd att framställa följande interpellation.

Ingen anmärkning kan göras och har ej heller skett — mot att under ovanliga förhållanden extra ordinarie åtgärder vidtagas att åstadkomma en utjämning av befintliga svårigheter, och villigt må erkännas att vår livsmedelsfråga under kristiden varit svår och komplicerad. Det har gällt att åstadkomma en utjämning mellan två olika intressen: producentens och konsumentens. Men fråga är om icke därvid de sistnämnda mera ensidigt blivit tillgodosedda och efter principer, som till synes utgå från dem själva, och att således regleringen av livsmedelstillgången blivit gynnande för vissa kategorier av samhällets medlemmar men mycket tyngande för andra, och detta i högre grad än som omständigheterna betingat. I och för sig kännes detta som en orättvisa, ägnad att framkalla oro och förstämning, men oavsett detta är fara å färde att dessa principer, ensidigt anlagda och fullföljda, endast tills vidare innebära en förmån för dem, vilka de avsett att gynna, men till slut medföra skada för alla. Enligt min mening föreligger nämligen överhängande fara för att produktionen därigenom skall minskas och att vi sålunda själva skära av den gren på vilken vi alla sitta.

Redan vid införandet av maximipris å spannmål utan att samtidigt någon åtgärd vidtogs till motsvarande lättnader för åtkomsten av kraftfoder, framkommo dylika betänkligheter. Något beaktande i form av kraftiga positiva åtgärder vunno de icke, och dock torde numera näppeligen någon våga bestrida att de framförda betänkligheterna voro riktiga och grundade. Lätt insedda må de väl ock sägas hava varit. Lättvindigt vågar jag beteckna det antagandet att en jordbrukare skulle kunna förmås att i vanlig utsträckning beså sin åker med brödsäd, om han — såsom förhållandet var under hösten 1916 — för 100 kg. vete, det dyrbaraste brödsädesslaget, ej fick högre betalning än 22 kronor 50 öre, under det att sådana kraftfoder som majs och foderkakor betingade ett pris av 26 kronor och därutöver för samma kvantitet. Visserligen vidtogs därefter en åtgärd, vars avsikt torde hava varit att gynna jordbrukarna och samtidigt bringa fram ökade mängder spannmål, nämligen de under hösten införda tröskpremierna. Dessa sattes först till 50 öre. Sedermera gjordes en förhöjning för vete, råg samt korn och havre till respektive: 1 kr., 50 öre, 2 kr. och 1 kr. Det är ej min mening annat än att med tacksamhet erkänna att denna prisförhöjning avsåg ett skäligen tillgodoseende av jordbrukarens eko-

nomiska intresse. Men å andra sidan kan jag ej undertrycka den meningen, att denna åtgärd, jämväl den ingående i det antagna systemet, hade ganska olämplig verkan just i det avseende, för vilket jag känner största oron, nämligen produktionens. Den första premiebestämmelsen inföll under höstsådden och den andra under det höstplöjningsarbetet pågick som bäst. Åtgärderna voro sålunda ägnade att försena både det ena och det andra, oavsett att, enligt tidningarnas uppgifter, tröskning av ej fullt torkad säd i rätt vidsträckt grad ägt rum.

Begäran att få framställa interpellation ang. beslag å foderspannmål m. m.

(Forts.)

Efter införandet av maximipris på brödsäd utan motsvarande åtgärd till lättnad för jordbrukaren, vilket i och för sig varit fullt tillräckligt att väcka allvarliga farhågor, hava som bekant ytterligare åtgärder vidtagits. Och för visso äro dessa ägnade att i sådan grad öka bekymren för beståndet av landets livsmedelstillgångar att ett hänvändande till regeringen må anses berättigat.

De först berörda åtgärderna gingo ut över produktionen av brödsäd, nu har turen kommit till kreatursstammen och köttet. Bestämmelserna äro en knapp vecka gamla och för alla bekanta. Jag anser mig ej behöva gå vidare in på dem, endast framhålla, att dessa, enligt min mening i lika hög grad som de förut vidtagna, äro ägnade att minska tillgången på livsmedel. Till och med de kommissioner, från vilka initiativet utgätt och av vilkas ledande principer de äro ett utslag, förutse att en minskning av kreatursstammen blir en följd av de nya bestämmelserna. För min del är jag benägen att häri instämma, men jag kan ingalunda bibehålla samma optimistiska syn på saken som sagda institutioner. Tidningarna innehålla talrika underrättelser från skilda delar av vårt land om ökad och forcerad nedslaktning av kreatur. Ej är detta annat än ett utslag av tvingande nödvändighet. Motsvarande prisfall måste ock inträffa, och för visso går ej jordbrukaren till denna åtgärd, därest han ej ansett denna som den nödvändiga och den sista möjliga.

Det är dessa omständigheter som föranlett mig att hänvända mig till den person, som i särskild grad bär ansvaret för dessa åtgärder, med den förfrågan om ej en ändring, som jag anser nödvändig, vore att hoppas på.

Med kammarens tillstånd ber jag alltså att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Är det herr statsrådets mening att föreslå upprätthållandet i hela dess vidd av de gjorda beslagen av foderspannmål, och i sådant fall, har herr statsrådet för avsikt att jämväl föreslå åtgärder till lättande av det betryck, vari jordbruket råkat genom de vidtagna åtgärderna, vilka — oavsett den stora ekonomiska förlust, som därigenom vållas hela vår jordbruksnäring — hota att förhindra, åtminstone i ödesdiger grad förminska produktionen av viktiga livsmedel inom landet?

Kammaren medgav, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Annälades och bordlades lagutskottets utlåtande nr 10. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,49 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.